Бүхы оронуудай пролетаринар, нэгэдэгты!

БУРЯАД ҮНЭН

СОВЕТСКЭ СОЮЗАЙ КОММУНИС ПАРТИИН БУРЯАДАЙ ОБКОМОЙ, БУРЯАДАЙ АССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ, МИНИСТРНҮҮДЭЙ СОВЕДЭЙ ОРГАН

…ай 1921 оной …21-hээ гарана. | № 172 (18495) | 1990 оной июлиин 27, пятница | Сэн 3 мүн.

ИНДИИН ПРЕМЬЕР-МИНИСТР МАНАЙДА БАЙҺААР

Июлиин 25-да Индиин Премьер-Министр Вишванатх Пратап Сингх Москваhaa Ташкент мордоhон байгаа. Совет хүтэлбэрилэгшэдэй уряалаар хани ёhоной албанай хэрэгээр Советскэ Союзда тэрэ ерэнхэй.

Кремлиин Ехэ ордоной Георгиевско зал соо Индиин айлшаниие үдэшэлгын тусхай баяр ёhолол болобо.

СССР-эй Президент М. С. Горбачев hамгантаяа В. П. Сингхтэй ба hамгантайнь халуунаар хахасаба.

Мотоциклистнүүдэй харуулда үдэшэгдэhэн автомашинанууд Кремльhээ гаража, аэропорт тээшэ шэглээ.

Индиин ба Советскэ Союзай гүрэнэй тугуудаар шэмэглэн гоёогдоhон аэропортдо Индиин правительствын толгойлогшые ба hамгыень СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ hамгантаяа, бусад тусхай тушаалтад үдэшэhэн байгаа.

Үдэшэ Вишванатх Пратап Сингх Ташкент ерээ hэн.

Узбегэй ССР-эй Президент И. А. Каримовтай тэрэ уулзаба.

Ташкентдэ В. П. Сингх Лал Бахадур Шастриин хүшөөдэ сэсэгүүдые табиhан, хотын үзэсхэлэн hайхан газарнуудтай танилсаhан байна.

(ТАСС).

…ХЭ ХУБИЛАЛТАНУУД ТЭЭШЭ ЗАМ

…XXVIII съезд олоэдэбхитэйгээр зүб… үргэлжэлhөөр. Тэрэ… …рилагшадай дунда …ммунистнууд, пар… …лмэрилэгшэд, нии… шэнжэлэгшэд, по… …шье бии. Илангаяа …э хуралдаанда ха… …хүнүүдэй hанам… hонирхол үүсхэнэ. …КПСС-эй ЦК-гай …ой гэшүүн, РСФСР… …иин ЦК-гай нэгэдэ… …рь **И. К. Полозков** корреспондентын …дта харюусана:

— … Кузьмич, XXVIII …нгүүд тухай Танай …мар гээшэб!

— …дүнгүүдые би үн… …гнэнэб. Съезд пар… …абаhан хубилган …тээшэ шэглэлые …батадхаа бэшэ, ха… …тво дотор саашадаа …лтанууд тээшэ хар… …гээ. Бидэ мүнөө со… …ономическа, поли… …олон ухаан бодолой …д ехэ хубилалтануу… …мжээндэ гараабди, …эрыень эрид шэ… …ала бэйhые мэдэ… …ээ ямаршье hэжэг …гүй. Бури үсэглэдэр …лохогүй, буруу гү, …н сагта, арсалдаа… …шиидхэбэринүүд гол шухала асуу… али бүхы тала… …олhэнэй удаа, ха… …үгэ булялдаанай коммунистнуудай олоноор баталан …билган шэнэдхэлгэ …нгөө hанал бодо… улам гүнзэгырүүл… …зэргэнүүд социа… …эдхэлгые, комму… …н холын хараа бо… шухала үзэл сур… …он нэгэдэнэ—энэнь

— … хуралдаанай …шэнжэнүүдыень Та …тэмдэглэхэ байкат!

— …түрүүн съездын гол …дээр эрид шиидэн… …тэрэнэй социалис …элгэдэ үнэн сэхэ …эи тодоор харуул… …эк тэмдэглэхээр гэ… …нэб. Экономикын …роод байhан үедэ, …зарим хубиинь гол …ай талаар төөрэзд …бидэ хаана хүрэбэ саашадаа ямар …дэбшэхэ болонобди… …асуудалнуудай га… …нда, энэ илангаяа … Энэ тодорхой …зохёохы ёhоор шэн… …ба шэнэ ёhоор бү… …сэгнэhэнэй hүүлээр байна.

— … хүтэлбэрилхы …съезд дээрэ нилээд …гаргадаа. Политбю… …дэлдэ союзна рес… … компартинуу… …дай нэгэдэхи сек… …срэhые Та ямар …шэбта!

— …ыдөө хүтэлбэриие …—болохо ёhотойл …юм ааб даа, тэрэ …ямаршье эмхидэ… Хэрбээ парти ураг… …ааха, эршэтэ хүсэн …haa, тэрэнэй хүтэл… …ическэ тэмсэлэй тү… …нүүдтэ ажабайдалай …ыhан гаргаhан шэнэ …ходо-ходо нэмээг… …ёhотой. КПСС-эй …шэнэдхэлгэ об… …тор болохо байгаа …нүүдай эрид шанга таарамжатайгаар …н байна. Эндэ эли …лаан бии. Хоёрдо… …, имагтал мүнөө …болон гүрэнэй зур… үүргэ уялгануудые …гэhэн заабари бодото дээрээ тодорхойгоор бэелүүлэгдэжэ байна, урдань партийна хүтэлбэриин гэшүүд байhан зарим хүнүүд мүнөө гүрэнэй тушаалнуудта ажал хүдэлмэриеэ үргэлжэлүүлхэ байна. Эсэсэй эсэстэ, гурбадахи ушар байдалынь гэхэдэ, энэнь гол шухала байжашье магад. Союзна республиканууудай компартинуудай бэеэ даанги байдалые хүгжөөлгын мүнөөнэй шатада тэдэнэй хүтэлбэрилэгшэд КПСС-эй ЦК-гай Политбюродо оруулагдаhан байха ёhотой гэhэн асуудал хуулитаар табигдаhан байгаа. Энэ хадаа минии гансэ партиин нэгэдэлые бэхижүүлгэдэ туhалха бэшэ, харин КПСС-эй ажал ябуулгада бүхыдэнь ба республиканска партийна организациин тус бүридэнь hайн нүлөө үзүүлхэ байха.

— Мүнөө hунгагдаhан ЦК-гай бүридэл тухай Та юу хэлэхэ байкат!

— Минии hанахада, гол шухала hайн юумэн юуб гэхэдэ, нэн түрүүн урданайхида орходоо хүдэлмэришэд олсоор оруулагдаhан байна. ЦК-гай бүридэл нилээд ехээр шэнэлэгдээ, залуушье болгогдоо гэжэ хэлэхэ байнаб. ЦК-гай гэшүүдэй дунда политикын гол шухала асуудалнуудта ондо ондоогоор хандадаг хүнүүд олон, энэнь шухала гэжэ hананаб. Эдэ бүгэдэ тэрэнэй бүри эдэбхитэйгээр ажал ябуулгаяа эрхилхэ, асуудалнуудые тон наринаар, бүхы талаhаань шэнжэлжэ, тэнсүүритэй шиидхэбэри абаха хэрэгые лэб хангаха аргатай.

— Танай hанахада, Политбюрогой, Секретариадай ба ЦК-гай хүдэлмэриин тусхай гол шэнжэнүүдынь ямарнууд байха гээшэб!

— Эдэ тусхай онсо шэнжэнүүдынь КПСС-эй шэнэ Устав дотор оруулагданхай. ЦК съезднүүдэй хоорондо партиин бүхы ажал ябуулгые хүтэлбэрилхэ уялгатай, тиихэдээ ганса өөрынгөө Пленумүүд дээрэ бэшэ, мүн баhа сag үргэлжэ хүдэлжэ байдаг комиссинуудаар дамжуулан хүтэлбэреэ бэелүүлхэ аргатай. Тэдэнэр үнэхөөрөө сag үргэлжэ хүдэлхэ, тэдэниие тойрон ухаан бодолой эгээн эрхим бэрхэ хүсэнүүд нэгэдэхэ бээз гэжэ найданаб. Политбюро гол шухала удха шанартай политическэ асуудалнуудые хаража үзэхэ, шиидхэбэри абаха зэргэтэй, харин Секретариат абтаhан шиидхэбэринүүдэй бэелүүлгые хангаха болоно. Политбюрогой гэшүүдэй диилэнхи олониинь —КПСС-эй ЦК-гай секретарьнар гү, али республиканска партинуудай ЦК-нуудай нэгэдэхи секретарьнар байhандань анхаралаа хандуулагты. Политбюродо мүнөө гүрэнэй ажал ябуулагшад, ажахын хүтэлбэрилэгшэд үгы. Эндэ шиидхэбэринүүдээ өөhэдөө абаад, тэдэниие бэелүүлгые өөhэдөө эмхидхэхэ, тэдэнэй түлөө өөhэдөө тоосохо оршон байдал болюулагдаба гэhэн удхатай. Оршон байдал мүнөө ондоо болоо. Политбюрогой гэшүүд имагтал политическэ үүргэ уялгануудые бэелүүлхэ, КПСС-эй политикые зохёолгодо ба бэелүүлгэдэ манай партида бии байгаа онол аргануудаар нүлөөгөө үзүүлхэ болоно. Энэмнай үгэ хэрэг хоёрой хоорондохи холбоо харилсаанай одоошье бодото хэрэг болоходо hайн үндэhэ hуури болохо үгэхэ ёhотой. Партиин шэнэ органуудай хүдэлмэриин гол онсо шэнжэнь гэхэдэ, минии hанахада, тэдэнэй хүтэлбэрилэн шэглүүлхы үүргэнүүдынь ургажа, хүтэлбэрилхы ажал ябуулгын гол харюусалгань республиканска организацинуудта, областьнуудай хэмжээндэ үгтэhэн байха юм.

— Съезд партиин нэгэдэлые сахин хамгаалжа шадаа гэжэ Та тоолоно гүт! Хэрбээ тиигээ hаа, ямар аргаар шадагдаба гээшэб!

— Тохёолдоhон байдалда энэ асуудал тааралдана гэхын аргагүй. КПСС hандаралгын туйлда хүрөөд байна гэhэн съездын урда тээ тараагдаhан шуугян, үгэ зугаа багаар хэлэхэдэ тохёолдоhон байдалые hүжэрөөхэ, зорюута шахардуу болгохо гэhэн зорилготой байгаа гэжэ hанахаар юм. Парти дотор бии байгаа, мүнөөшье бии байhан илгаанууд, зарим асуудалнуудаар ондо ондоо hанамжанууд партиие hалан hандаргаха ушар шалтагаан гэжэ тоолохо хүсэлэнтэй хэн нэгэн бии байгаа хаш. Би тиигэжэ hанадаггүй байгааб. Мүнөөшье hананагүйб. Коммунистнуудай диилэнхи олониинь нэн түрүүн хубилган шэнэдхэлгын дэбшэн хүгжэлтые яажа хангахаб, хэйшан гээд экономическа кризисhээ түргөөр гарахаб гэhэн асуудалнуудаар hанаагаа зобонги байна. Хоёр захын hанал бодолнууд, тэдэнэр хоорондоо ехэ илгаатай байбашье, парти доторхи hанал бодолые тодорхойлдог байгаа гэхын аргагүй. Зүгөөр хубилган шэнэдхэлгэ, социалис үндэhэ hуури дээрэ оронииые шэнэдхэлгэ — энэ гол шухала зорилго нэгэдэлгын хуби заяае шиидхэнэн байна.

— Б. Н. Ельцинэй болон «Демократическа платформын» зарим удамаршадай КПСС-hээ гараhан ушарые ба партиhаа гарахыень бусадые урхалhан ушарые Та юун гэжэ hананабта!

— Коммунист байха гү, али үгы гү гэhэн асуудал—хүн бүхэнэй, имагтал тэрэнэй hэшхэлэй хэрэг мүн гээшэ. Манай партида хэн нэгэнэй баадхалгаар байха гээшэ партида хэрэгтэйшье бэшэ гэжэ hананаб. Мүнөө партиин бүхы засагые гартаа абахын түлөө тэмсэхээ болиhон сагта, орон доторнай олон партинуудай бүридэжэ байхада ямар партида жэгсаха тухайгаа хүн бүхэн өөрөө шиидхэхэ эрхэтэй.

— Демократическа централизмын гол ёho гуримые шэнээр тайлбарилга тухай Та юун гэхэ байнабта!

— Хэрбээ партияа бэхижүүлхэ, ниитын ажабайдалда коммунистнуудай үүргые дээшэлүүлхэ гээ hээ, тиимэ тайлбарилга тон шухала хэрэгтэй болоно. Демократие үргэдхэхэ гээшэ — мүнөөдэр онсо шухала болоод байна. Тээд партийна демократи коммунистнуудай политическэ үндэр мэдэрэлдэ ба соёл болбосоролдо түшэглэhэн ушарта дээмай хүсэтэй байха аргатай. Ондоогоор хэлэхэдэ, демократическа централизмын хэмжээндэ коммунист бүхэндэ ехэ эрхэ үгэхэдөө, съезд тэрэл доро тэдэнэрэй харюусалгыень дээшэлүүлбэ гээшэ ха юм.

— Партийна олонкитэдэ засаг бусааха шухала байhан тухай съезд мэдүүлhэн байна. Энээниие хайшан гээд бэелүүлхээр хараалагданаб!

— Нэн түрүүн коммунистнуудай эдэбхи үүсхэл гаргаха хэрэгтэ үргэн арга боломжо олгохо, эхин организацинуудай үүргые дээшэлүүлхэ шухала болоно. Имагтал эдэ хараа бодолнууд партиин шэнэ Уставта оруулагдаба. Тэдэниие түргэн сag соо бэелүүлхэ, урдань Уставта таарамжатай нормонуудай үгы байhанhaа болодог байгаа гэжэ бодохонь буруу. Удаан болзорой, тон оролдосотой хүдэлмэри ябуулха тухай эндэ хэлэгдэнэ. Политическэ, эмхидхэлэй болон үзэл сурталай хүдэлмэриин хэмжээе дээшэлүүлхэ талаар сag үргэлжын хүдэлмэри ябуулаагүй hаа, КПСС-эй эмхи бүхэндэ партийна нүхэсэлэй ба бэе бэеэ ойлголсолгын оршон байдал зохёогоогүй hаа, демократическа гол ёho гуримууд өөhэдөө ехэ юумэ үгэхэгүй гэжэ хэлэhэнээ үшөө дахин дабтанаб.

— КПСС-эй XXVIII съездын дүнгүүдые шэнжэлхэтэйгээ хамта РСФСР-эй Компартиие эмхидхэн байгуулгын съездын түрүүшын шатын дүнгүүдые мүн лэ баhа шэнээр сэгнэхэ ёhотойт. Тиимэ гээшэ гү!

— Үнэхөөрөөшье, XXVIII съездын абаhан томо шиидхэбэринүүдэй, тэрэнэй хүдэлмэриин эршэтэйгээр үнгэрөөд байхада, РСФСР-эй Компартиие эмхидхэн байгуулгын съездын түрүүшын шатын дүнгүүдые бүри тодорхойгоор, зарим ушарта ондоо үнгэ зүhэтэйгөөр мэдэрхэ баатай болоогдоно. Минии hанахада, хоёр съезд адлишуугаар үнгэрөө: хурса, үргэн хэмжээнэй үгэ булялдаан соо үнэн зүб хэрэг мүндэлөө. Хоёр съездын шухала хараа бодолнуудта алгасалдаан үгы. Россин коммунистнуудай баталан абаhан шиидхэбэринүүд үндэhэтэй байгаа гэжэ үшөө дахин баталха аргатай болоо hэмди. Эмхидхэн байгуулгын съездын хоёрдохи шатада КПСС-эй XXVIII съездын хүдэлмэридэ бии байгаа hайн, ашаг үрэтэй, үрэ түгэс бүхы юумые анхаралдаа абахабди гэжэ найданаб. Ажал ябуулгаяа тэрэнэй шиидхэбэринүүдэй, тэрэнэй баталан абаhан Программна мэдүүлгын ба Уставай, үндэhэн дээрэ КПСС-эй гэшүүдэй нэгэн адли байха ёho гуримые баримталан ажал ябуулгаяа эрхилхэбди гэжэ үшөө дахин тэмдэглэхэ байнаб.

— РСФСР-эй Компартиин хүтэлбэри мүнөө үедэ ямар хүдэлмэри ябуулжа байна гээшэб! Тэрэнэй бүридэлгэ хэр ябажа байнаб!

— Бүхы хүсэл оролдолгонуудынай эмхидхэн байгуулгын съездын хоёрдохи шатада бэлдэлгэдэ шэглүүлэгдэнхэй. Республикын бүхы хизаарнуудай болон областной парторганизацинуудhaa hунгагдаhан бэлэдхэлэй комитедэй гэшүүдэй, съездын нэгэдэхи хубида hунгагдаhан РСФСР-эй КП-гэй ЦК-гай гэшүүдэй хабаадалгатайгаар хүдэлмэриин зургаан бүлэг байгуулагдаhан байна. Тэдэнэр съездын делегадуудай зүбшэн хэлсэлгэдэ табигдаха документнүүдэй проектнүүдые, зүбшэхэ зүйлнүүдые болон съездые үнгэргэхэ гурим зохёоно.

Съезд дээрэ гүнзэгы удхатай олон резолюцинуудые абаха шухала байна гэжэ бури мүнөө эли тодо болоод байна. Россин Компартиин ЦК-гай гэшүүдэй коммунистнуудтай уулзалгануудта онсо анхарал хандуулнабди, тэдэнэртэ мэдээсэлнүүдые дамжуулнабди, hанал бодолнуудые шагнажа, сугтаа саашадаа юу хэхэ тухайгаа бодомжолнобди. Олон hонирхолтой дурадхалнууд ороно. Би өөрөө үдэр бүхэндэ шахуу Москвагай районно парторганизацинуудай эдэбхитэдтэй уулзанаб. Брянска областиин зарим предприятинуудта ошоhон байнаб. Съезд болотор республикын хэдэн областьдо ошохоор хараалнаб

— Зарим коммунистнуудай РСФСР-эй КП-дэ орохо дурагүй байhан тухай мэдүүлгэнүүдтэ Та ямараар хандана-бта!

— Энэ асуудалые тон эли тодо болгоё. РСФСР-эй Компарти амяараа парти болохо байгуулагдаhан бэшэ, энэ хадаа республикын газар дайда дээрэ хүдэлдэг бүхы хизаарнуудай болон областной парторганизацинуудые нэгэдхэдэг КПСС-эй томо хубинь гээшэ. Ушар тиимэhээ КПСС-hээ Россин партида орохо тухай хэлэхэ үндэhэн үгы. Ямаршье республикада ажаhуудаг хүнүүд партида ороходоо бүхы совет коммунистнуудтай ниитэ нэгэ партида — КПСС-тэ ороно ха юм. Коммунистын нэгэ республикаhаа нүгөөдэдэнь зөөжэ ошоhоншье ушарта тэрээнhээ энэ республикын Компартида орохыень, гэхэhээ байха партбиледээ hэлгэхыень хэншье эрилтэ табиха аргагүй. Тэрэ хаанашье ажаhуужа байбал, КПСС-тэ ороhон, тэрэнэй гэшүүн болоhон байна ха юм. РСФСР-эй Компарти хизаарнуудай болон областьнуудай партийна организацинуудые нэгэдхэhэн бүхы КПСС шэнги тэрэнэй платформые баримталдаг, Уставаар ажал ябуулгаяа хүтэлбэрилдэг. Бидэ КПСС-эй нэгэдэлэй түлөө, республикануудай бүхы коммунистнуудые нэгэдүүлдэг ниитэ нэгэ программын болон Уставай түлөөбди. Тиигэбэшье РСФСР-эй КП-гэй эмхидхэн байгуулгын съездын хоёрдохи шатада Россин коммунистнуудай ажал ябуулгын программые, бусадшье нормативна документнүүдые баталан абаха хүсэлэнтэйбди.

— Тэдэнэр КПСС-эй XXVIII съездын баталан абаhан Программна мэдүүлгэhээ ба КПСС-эй шэнэ Уставhaa юугээрээ илгаатай байхаб!

— Эдэ документнүүдэй проектнүүдые бэлдэхэдээ, бидэ КПСС-эй Программна мэдүүлгын болон шэнэ Уставай үзэл бодолдо түшэглэнэбди. Россин коммунистнууд XXVIII съездын үзэл сурталнуудые дэмжэхэhээ гадна тэдэнэй шиидхэбэринүүдые зохёолгодо эдэбхитэйгээр хабаадалсаhан байха юм. Шэнэ документнүүд соо Россин онсо оршон байдалые, политическэ байдалые анхаралдаа абаха зорилго табигдана.

— Россин Арадай депутадуудай съездтэй, Верховно Советтэй ба Министрнүүдэй Советтэй РСФСР-эй Компартиин харилсаанууд ерээдүй сагта ямар байхаар Таанадта харагдана гээшэб!

— Республикын засагай болон хүтэлбэриин органуудта манай парти хүндэтэйгөөр, бүтэмжэтэйгээр хандана. Обществын гол шухала асуудалнуудые шиидхэлгэдэ арадай депутадуудай, правительствын шэглүүлэгдэhэн эдэбхи үүсхэлые дэмжэнэ. Съездын, Верховно Советэй, Министрнүүдэй Советэй олонхи шиидхэбэринүүдэй болон үйлэ хэрэгүүдэй үндэhэндэ коммунистнуудай оруулhан үзэл бодол ба дурадхалнууд оруулагдаhан, эдэ зургаануудта коммунистнууд олонхинь гэжэ мэдээжэ. Манай партида орсоогүй арадай депутадуудай зүб, бодомжотой дурадхалнуудые оруулhан ушарта бидэ тэдэниие мүн лэ баhа эдэбхитэйгээр дэмжэхэбди. Юрэнхыдөө депутат-коммунистнуудтай дамжуулан республикын урагшаа дэбшэлтэдэ түлхисэ болохо үзэл бодолнуудые дэбжүүлжэ, гүрэнэй зургаануудай хүдэлмэриие али болохоор баяжуулха гэжэ бидэ оролдонобди, оролдохошье байхабди. Парламентда болон правительствада ородог политическэ бусад партинуудай түлөөлэгшэд коммунистнуудай зүгhөө хүндэтэйгээр хандасын харилсаа тогтоохо байhандань найдажа болохо. Тэдэнтэй үгээ ойлголсохын түлөө, республикын арадуудай аша туhын түлөө, Росси hэргээн хүгжөөхын түлөө бидэ бүхы юумэ хэхэбди.

Совет Социалис Республиканууудай Союзай Президентын Указ

СССР-тэ ХУУЛЯАР ХАРААЛАГДААГҮЙ ЗЭБСЭГТЭ ЭМХИДЭЛНҮҮДЫЕ БАЙГУУЛГЫЕ ХОРИХО БА ХУУЛИ БУСААР ХАДАГАЛАГДАЖА БАЙҺАН БУУ ЗЭБСЭГ ХУРЯАН АБАХА ТУХАЙ

Һүүлэй үедэ ороной зарим регионуудта нютагай засагаархидай зоргондонь табиhан дээрэhээ СССР-эй Зэбсэгтэ Хүсэнүүдэй, хилын харуулай, дотоодын, түмэр замай сэрэгүүдэй ба сэрэгжүүлэгдэhэн бусад эмхидэлнүүдэй бүридэлдэ ородоггүй ССР Союзай хууляар хараалагдаагүй зэбсэгтэ эмхидэлнүүд байгуулагдана. Энэнь шахардуу байдалые улам hүжэрөөнэ, байдалые тогтууригүй болгоно, хүнүүдэй ами наhанда аюул тохёолдуулдаг байна. Иимэрхүү ябуулгануудай хажуугаар буу зэбсэг буляан абаха, сэрэгэй алба хаагшадта ба милициин хүдэлмэрилэгшэдтэ сэрэгэй ба граждан элдэб объектнүүдтэ добтолхо ябадалнууд үзэгдэнэ, бусад хүшэр хүндэ гэмтэ ябадалнууд хэгдэнэ, юундэшье зэмгүй эрхэтэдые хохидуулдаг байна. Гэмтэ ябадал гаргагшад ба сэрэгэй бодото албанhaa хулжагшад гү, али СССР-эй Зэбсэгтэ Хүсэнүүдhээ зугадагшад иимэ эмхидэлнүүд үсөөн бэшэ ушарнуудта хабаадуулагдадаг.

СССР-эй Оборонын министерствын ба СССР-эй Дотоодын хэрэгүүдэй министерствын зарим частьнууд болон подразделенинүүдтэ, бусад мичистерствэнүүд болон албан зургаануудай эмхи зургаануудта харюусалгагүй байлга, тэдэниие хадагалалгые эмхидхэхэ талаар ёhотой гуримгүй байлга, предприятинуудта хуули бусаар буу зэбсэг бүтээлгэ, зэбсэгтэ эмхидэлнүүдтэ мүнгэ hомололго, тэдэниие транспортаар ба хэлхээ холбоогоор хангаха ябадал буу зэбсэг, hомо хэрэгсэлнүүдые, тэhэрдэг зүйлнүүдые, дайшалхы техникэ ба сэрэгэй ондоо хэрэгсэлнүүдые буляан абаха ба хуули бусаар худалдажа абаха бусад ябадалда туhа болохо үгэнэ.

СССР-эй Конституциин 73-дахи статьягай ба «ССР Союзай болон Федерациие бүридүүлдэг байгууламжанууудай хоорондохи этигэмжэ түлөөлэлгэнүүдые хизаарлаха тухай» СССР-эй Хуулиин ёhоор зэбсэгтэ эмхидэлнүүдые байгуулга имагтал ССР Союзай гүрэнэй засагай ба хүтэлбэриин дээдын зургаанууудай мэдэлдэ ородог. Ямаршье зорилготой байhанhaань дулдыдангүй, иимэ эмхидэлнүүдые байгуулха талаар бусад зургаанууд болон эмхи зургаануудай али болохо ябуулганууд хуулита бэшэ юм.

СССР-эй Конституциин 127 (3) статьягай нэгэдэхи пунктын үндэhөөр иигэжэ **тогтооноб:**

1. СССР-эй газар дайда дээрэ байгуулагдаhан СССР-эй Хууляар хараалагдаагүй зэбсэгтэ эмхидэлнүүд (зэбсэгтэ нэгэдэлнүүд, отрядууд, дружининанууд, подразделенинүүд болон эмхидхэгдэмэл бусад зэбсэгтэ бүлэгүүд) хуулита бэшэ болоно, тиимэhээ тус Указай толилогдоhон сагhaa хойшо 15 үдэрэй болзорто тараагдаха зэргэтэй.

Эдэ эмхидэлнүүдтэ бии байhан буу зэбсэгүүд, hомо хэрэгсэлнүүд, тэhэрдэг зүйлнүүд, дайшалхы техникэ ба сэрэгэй бусад хэрэгсэлнүүд СССР-эй Дотоодын хэрэгүүдэй министерствын түлөөлэгшэдтэ тушаагдаха зэргэтэй.

Тус эрилтые дүүргээгүй ушарнуудта засагай республиканска ба нютагай зургаанууд, тэдэнэй мэдэлэй дотоодын хэрэгүүдэй зургаанууд, мүн тэрэшэлэн СССР-эй дотоодын хэрэгүүдэй министерство ба СССР-эй Гүрэнэй аюулгүйе сахиха комитет иимэ буу зэбсэгүүдые, hомо хэрэгсэлнүүдые, тэhэрдэг зүйлнүүдые, техникэ ба сэрэгэй бусад хэрэгсэлнүүдые хуряан абалгые хангаха, СССР-эй Оборонын министерствын зохихо подразделенинүүд тэдэниие тушаан абажа хадагалха.

Хэрбээ зэагдаhан зэбсэгтэ эмхидэлнүүдэй ябуулганууудай хүн зоной ба гүрэнэй аюулгүй байдалда хоро хүргэхэ байгаа hаань, СССР-эй дотоодын хэрэгүүдэй министр дотоодын сэрэгүүдые хэрэглэхэ эрхэтэй, харин зарим ябуулганууудта СССР-эй Оборонын Министерствын подразделенинүүдые хабаадуулга зүбшөөгдэнэ.

2. Урдань байгуулагдаhан эмхинүүдые сахилгада гү, али СССР-эй Хууляар хараалагдаагүй шэнэ зэбсэгтэ эмхидэлнүүдые байгуулгада шэглүүлэгдэhэн ямаршье зургаануудай ба эмхи зургаануудай, тушаалтанууудай ба эрхэтэдэй шиидхэбэринүүд болон ябуулганууд хуулиин хүсэгүй, тиимэhээ хуулиин ёhоор харюусалга тохогдохо.

3. Бии байhан буу зэбсэгүүдые hайн дураараа тушаагаагүй хуули буса эмхидхэлнүүдтэ хабаадагшадые буу зэбсэгүүдые, hомо хэрэгсэлнүүдые гү, али тэhэрдэг зүйлнүүдые хуули бусаар абажа ябаhанай, хадагалжа байhанай, худалдажа абаhанай түлөө хүсэндөө байгаа хуулиин ёhоор уголовно харюусалгада хабаадуулха тухай асуудалнуудые СССР-эй Дотоодын хэрэгүүдэй министерство ба ССР Союзай Прокуратура яаралтайгаар шиидхэхэ ёhотой.

СССР-эй Генеральна прокурор, союзна ба автономито республиканууудай прокурорнууд эдэ асуудалнуудые хиналта дороо абаха ёhотой.

4. Засагай ба хүтэлбэриин республиканска болон нютагай зургаанууд, СССР-эй Дотоодын хэрэгүүдэй министерство ба СССР-эй Оборонын министерство болон СССР-эй Гүрэнэй аюулгүйе сахиха комитет, зэбсэг хэрэгсэлнүүдтэй гү, али тэдэниие бүтээдэг бусад министерствэнүүд болон албан зургаанууд, эмхи зургаанууд буу зэбсэгүүдые, hомо хэрэгсэлнүүдые, тэhэрдэг зүйлнүүдые, дайшалхы техникэ ба тэрэнэй бусад хэрэгсэлнүүдые хуули бусаар бүтээхэ, буляажа абаха, хайша хэрэгээр хадагалжа байлгые ба үгы болголгые зайсуулха талаар шухала хэмжээнүүдые саг дары бэелүүлхэ ёhотой.

Буу зэбсэгүүдые үгы болгоhон гү, али худалдаhан хүнүүдые хуулиин ёhоор харюусалгада хабаадуулха.

5. Тус Указые бэелүүлгын түлөө харюусалгые союзна ба автономито республикануудай Министрнүүдэй Соведүүдэй Түрүүлэгшэнэртэ, мүн тэрэшэлэн СССР-эй дотоодын хэрэгүүдэй министр нүхэр В. В. Бакатинда, СССР-эй Гүрэнэй аюулгүйе сахиха комитедэй түрүүлэгшэ нүхэр В. А. Крючковто, СССР-эй Оборонын министр нүхэр Д. Т. Язовта ба нютагуудтахи тэдэнэй зургаануудта тохохо.

Совет Социалис Республиканууудай Союзай Президент М. ГОРБАЧЕВ.

Москва, Кремль. 1990 оной июлиин 25.

МОСКВАДА КПСС-эй ЦК-гай ХЭБЛЭЛЭЙ ТҮБ НЭЭГДЭБЭ

«Бидэнэй эгээл ехээр хүлеэдэг ба эгээл ехэ эрилтэтэй олондо мэдээсэлгэ тухай эндэ хөөрэлдөөн болодог байха». Июлиин 26-да Москвагай Димитровэй үйлсөөрхи «Октябрьская» гостиницада Коммунис партиин Центральна Комитедэй саг үргэлжэ хүдэлхэ хэблэлэй түбые нээхэ зуураа, КПСС-эй ЦК-гай Үзэл сурталай таhагые даагшын орлогшо Г. В. Пряхин иимэ үгэнүүдтэйгээр совет ба гадаадын журналистнуудта хандаhан байгаа. Тэрэнэй найдуулhанай ёhoop, «ЦК-гай эгээл демократическа эмхи» болохо тус хэблэлэй түбэй хүтэлбэрилэгшөөр тэрэ томилогдоо юм.

СССР-эй Президентын, совет парламентын, СССР-эй Гадаадын хэрэгүүдэй ба Оборонын, Дотоодын хэрэгүүдэй министерствэнүүдэй, бусад албан зургаанууудай түлөөлэгшэд шэнэ эмхиин нээлтые тэмдэглэхээ ерэhэн байгаа.

Ороной мүнөөнэй ажабайдалда ниитын-политическэ элдэб үйлэ хэрэгүүдэй боложо байхада, өөhэдынгөө зорилгонуудые, эдэбхи үүсхэлнүүдые, дотоодын ба гадаадын политическэ ажал ябуулгые үргэнөөр бүхы талаhаань харуулха хэрэгтэ парти онсо удха шанар олгоно гэжэ нээлгын баяр ёhолол дээрэ тэмдэглэгдээ. Тиин энэ талаар хэблэлэй түб өөрынгөө үгэ хэлэхэ зэргэтэй. Журналистнууд эгээл яаралтай мэдээнүүдые эндэhээ абадаг байха юм.

Заншалта, үнинэй гарадаг хэблэлнүүдэй, радио болон телевидениин, мүн олониитэдэ мэдээсэл тараадаг шэнээр мүндэлжэ байhан хэрэгсэлнүүдэй хүдэлмэрилэгшэд эндэ ерэжэ байха юм. Харин пресс-конференцинүүд дээрэ өөhэдынгөө хараа бодолнуудые найруулжа үгэхын тула гансашье КПСС-эй бэшэ, мүн ондоо үзэл бодолтойшье hаа, хубилган шэнэдхэлгын, манай обществын ажабайдалай бүхы талануудые шэнэдхэхын түлөө тэмсэдэг политическэ бусад шэглэлнүүдэй түлөөлэгшэдые уриха гэжэ хараална.

Түрүүшын үедэ долоон хоног бүри журналистнуудтай уулзалганууд үнгэргэгдэхөөр хараалагдана гэжэ хэблэлэй түбэй эмхидхэгшэд мэдээсэбэ. Юундэб гэбэл, КПСС-эй XXVIII съездээр ба тэрэнэй дүнгүүдээр манай орон соо, бүхы дэлхэй дээрэ айхабтар ехээр hонирхоно гэжэ онсолон заагдаа. Ойрын сагта КПСС-эй шэнэ ЦК-гай, тэрэнэй Политбюрогой гэшүүд, секретарьнар, мүн тэрэшэлэн Центральна Хиналтын Комиссиин түлөөлэгшэд журналистнуудай урда үгэ хэлэхэ юм.

Олондо мэдээсэлгын шэнэ гуламтын нээлтэдэ ерэhэн олониитэдэ мэдээсэл тараадаг хэрэгсэлнүүдэй түлөөлэгшэд Политбюрогой гэшүүн, КПСС-эй ЦК-гай секретарь А. С. Дзасоховтой уулзаhан байгаа. Партиин ажал ябуулгын үзэл сурталай шэглэлэй түлөө тэрэ харюусаха болонхой. Үнгэрhэн съездын дүнгүүд дээрэ тэрэ тогтожо хэлээ. Партида, арад зондо коммунистнуудай хуралдаан юу үгөөб гэжэ хэлэхэ зуураа, гурбан гол шэглэл зааhан байна. Эдэнь гэбэл, олон партиин зэргэ оршохо ябадалые, социалис үндэhэ hуури дээрэ дэлгүүрэй гуримшуулагдадаг экономикодо шэлжэн оролгые партиин дэмжэлгэ, өөрынгөө социалис шэглэлые ба коммунис хараа түсэбүүдые батадхалга болоно.

Партиин хүтэлбэрилхы зургаануудай hайса шэнэдхэгдэhэниинь шухала гэжэ КПСС-эй ЦК-гай Политбюрогой гэшүүн заана. Политбюрогой 24 гэшүүдэй оройдоол хоёрынь энээнэй урда тээхи бүридэлдэ хүдэлhэн байна. Үгышье hаа, иимэ баримта абажа үзэе: 90 гаран процентээр шэнэдхэгдэhэн Центральна Комитедэй гурбанай нэгэ шахуу хубинь эдэбхитэй, нэрэтэй түрэтэй, ЦК-гай хүдэлмэридэ шэнэ түлхисэ олгожо шадаха хүдэлмэришэд болон таряашад болоно.

Удаань КПСС-эй ЦК-гай секретарь олон тоото асуудалнуудта харюусаhан байгаа. Партиин ажабайдалай элдэб талануудай … абаатай асуудалнууд т… Жэшээнь, залуушуултай харилсаанууд, КПСС-эй зэргэhээ коммунистнуудай гараха баримтанууд, өөрынгөө түрүү үүргые ажал хэрэгүүдээрээ батадхалгын шухала байлга, марксизм-ленинизмын теориие саашаднь хүгжөөлгын хараа замууд гэхэ мэтэ. Демократическа платформотой КПСС-эй харилсаха асуудалнуудые дайрахадаа, тэрэнь партиhаа гаража ошоогүй, хэн нэгэнэй энээниие хүсэдэг байгаашье hаань, партиие hандаргаагүй гэжэ А. С. Дзасохов хэлэбэ. Тэдэнэртэй нүхэр ёhоной политическэ хөөрэлдөө хэжэ, эблэрхэ замуудые оложо болохо арга боломжонууд үшөө барагдаагүй гэжэ тоолоно. Социалис шэлэлтын платформо баримталдаг шэнэ политическэ хүсэнүүдтэй коммунистнууд холбоо барисаатайгаар хүдэлхэ юм гэжэ КПСС-эй ЦК-гай секретарь мэдүүлhэн байна.

(ТАСС).

Республикын ажалай үдэр

…АГ ҮРЭ ЕХЭТЭЙ

…скын целлюлозно-…комбинадэй урлан …шэд hүүлэй жэл… …эдэбхитэйгээр ажалла… …й. Үнгэрhэн жэлдэ …экономическа ашаг …дурадхалнуудые үйлэд… …нэбтэрүүлээ hэн. Байг… …түрүүшын хахадта …ээр 270 мянган тү… …ашаг үрэтэй дурадхал… …нэбтэрүүлхэ ёhотой …дээрээ 360 мянган …экономическа ашаг …надай жасада оруу… …но заводой урлан наринжуулагшад зохёохы ажалаараа олоной дундаhaa шалгарна. Заводой начальник А. Д. Соковиков, технолог А. М. Максимов, ахалагша мастер Б. Р. Шиханов гэгшэд экономическа ашаг үрэ ехэтэй урлан наринжуулгын, ухаалан зохёолгын дурадхалнуудые нэбтэрүүлжэ, шэнэ юумэ үүсхэгшэдэй дунда дэлгэрhэн социалис мүрысөөндэ эрхимлэнэ. Анатолий Дмитриевич Соковиков «Эрхим урлан наринжуулагша» гэhэн нэрэ зэргэдэ хүртэжэ, КПСС-эй обкомой, Буряадай АССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Хүндэлэлэй грамотаар шагнагдаа. Тэрэ 1974 онhоо хойшо шэнэ юумэ үүсхэгшэдэй хүдэлөөндэ хабаадалсана. Энэ хугасаа соо өөрынгөө зохёоhон олон дурадхалнуудые үйлэдбэридэ нэбтэрүүлээ. Гадна комбинадай мэргэжэлтэдтэй суг ухаалан зохёолгын, урлан наринжуулгын дурадхалнуудые зохёодог юм. Тэдэнэртэй суг урлан наринжуулгын 26 дурадхал зохёогоо hэн. Тэрэнэйнь 12-нь үйлэдбэридэ нэбтэрүүлэгдэжэ, 380 мянган түхэригэй экономическа ашаг үрэ абтаhан байна.

М. СУТУРИН.

БЭРХЭТЭЙШЬЕ ҺААНЬ...

Новоселенгинскын эдеэ хоолой комбинадай коллектив байгша оной хоёрдохи кварталда продукциин элдэб зүйлнүүдые гаргаха талаар түсэбөө сум бэелүүлбэ. Онсолбол, сироп, майонез, горчица гэхэ мэтые элбэгээр үйлэдбэрилжэ, худалдаа наймаанай эмхинүүдтэ эльгээбэ.

Эндэхи техническэ байдал бэрхэтэй юм. Бар хүсэнэй ажал ехэ. Гэбэшье зaaтагүй hайн дүн туйлаха гэжэ оролдоhоной ашаар амжалта туйлагдаба бшуу.

Майонез үйлэдбэрилдэг цехые Л. А. Очирова хүтэлбэрилдэг юм. Бригадир Л. М. Селиваш коллективээ урагшатай ажалда элсүүлжэ шададаг. Дүршэл ехэтэй хүдэлмэришэд сооhоо Л. Д. Аверина, И. С. Коробенкова, Б. Б. Кокшарова гэгшэдые нэрлэмээр.

Үйлэдбэриин талаар начальник Н. Е. Ульянова харюусалгаяа гүйсэд мэдэрэн хүдэлдэг юм. Сироп шанадаг ба юулэдэг цехүүдhээ А. Лосевае, М. Дашиевае тэрэ бэрхэ мэргэжэлтэд гэжэ нэрлээ hэн.

С. АЮШЕЕВ.

ЭДЕЭ ХООЛОЙ ПРОГРАММА — БҮГЭДЭ АРАДАЙ ХЭРЭГ

ОРОЛДОХОДОЛ АРГА ОЛДОДОГ

Ороной хүдөө ажахыда тохёолдоhон байдал тухай КПСС-эй XXVIII съездын энээн тушаа баталан абаhан резолюци соо тон зүб заагдана. Тиимэhээ таряашад, малшадай байдалые hайжаруулаагүй, хүдөө нютагуудай хуби заяае хубилгаагүй, КПСС-эй ЦК-гай мартын (1989 он) Пленум дээрэ абтаhан аграрна политикые эрид шууд, дам саашадань эдэбхитэйгээр бэелүүлээгүй hаа, общественые бодотоор хубилган шэнэдхэхын, эдеэ хоолой асуудалые шиидхэхын аргагүй гэжэ съезд тоолоно.

Эдэ бүгэдэ хүдөөгэй ажалшадай сэдьхэл бодолдо hайн найдал түрүүлнэ, урма зоригыень бадаруулна.

Тиигэбэшье энэмнай гэнтэ, богонихон саг соо бэелүүлэгдэшэхэ бэшэ гэжэ баhал хүн зоной олонхинь hайн ойлгожо байна ааб даа.

Нүгөө талаараа хүдөө ажахыда ехэ хубилалтануудай болохые хүлеэгээд hуухагүй, мүнөө байhан арга боломжонуудаа, үйлэдбэриингөө хүсэнүүдые гүйсэд дүүрэнээр ашаглажа, габшагай шангаар хүдэлхэ, хүн зониие эдеэ хоолоор хангалгые hайжаруулха хэрэгтэ багаханшье hаань, хубитаяа оруулхын тула шадалаараа оролдохо болонобди гэжэ ажалшад, малшад мэдэрнэ.

Манай hанахада, зариманай хэлэдэгэй ёhoop, колхоз, совхозуудые, хүдөө ажахын бусад предприятинуудые үгы болгохо, хубиин ажахынуудта тараажа үгэхэ бэшэ, харин хамтын тэдэ ажахынуудые бүри hайнаар хүгжөөхэ, тэндэ арендэ, гэр бүлын, бригадна подряд, ажахын гүйсэд тоосоо гэхэ мэтые үргэнөөр нэбтэрүүлжэ, үйлэдбэриие ашаг үрэ ехэтэй болгохо шухала.

Жэшээнь, манай «Никольский» совхозые абаад үзэе. Анхандаа энэмнай Тарбагатайн районой ажахынуудhаа жэжэ буруу, хашарагуудые абаад, промышленна аргаар түлжүүлжэ, шахажа, мяханда тушаадаг нэгэдэл байхаар эмхидхэгдэhэн юм. Өөhэдын мэдэлэй газаргүй энэ совхоз үнгэрhэн 20 гаран жэлдэ арга хургыень бэдэржэ, эндэ тэндэhээ үбhэ, hолоомо, талха таряа олоод лэ жэл бүри хэдэн мянган үхэр шахажа, гүрэндэ тушаадаг байгаа. Мүнөөшье тушаажал байhаар.

Хэдэхэн тоо баримта дурдая. Байгша оной үнгэрhэн 6 hарада манай ажахы 7200 гаран центнер hайн шанартай үхэрэй мяха гүрэндэ худалдаа. Энэнь Тарбагатайн районой ажахынуудай бүхыдэнь тушааhан үхэрэй мяханай 80 шахуу процентнь болоно.

Үбhэ тэжээлэй дутамаг байhан хүшэр бэрхэтэй үнгэрhэн үбэлжэлгын үедэ районой колхоз, совхозуудта мяханда тушаагдаха үхэр бүхэнэй шэгнүүрэй сүүдхэдэ дунда зэргээр оройдоол 450 граммаар нэмээгдэхэдэ, манай совхоздо тэрэнь 838 грамм болоо юм. Совхозой зарим түрүү малшад-операторнууд Н. Ф. Сафронова, В.П. Кушнарев гэгшэдэй звенонууд үхэр бүхэнэйнгөө шэгнүүрые сүүдхэдэ 950—1100 граммаар нэмээнэ. Манайда шахагдаhан 2010 толгой үхэрнүүдэй 81,5 процентнь дундаhаа дээшэ, тарган гэhэн сэгнэлтэтэйгээр мяханай комбинадта абтаа.

Иигээд ерэхэдээ тусхай байранууд соо үхэрнүүдые олоор байлгажа, промышленна аргаар шахан тарагалуулха гээшэмнай алишье талаараа ашагтай байна бшуу. Манайда 3 хүнhөө бүридэhэн звено 270—280 үхэр харууhалдаг, шахадаг. Юрын ажахынуудта хүн бүхэндэ ехэдээл hаа 60—70 үхэр даалгагдадаг шуу.

Экономическа үрэ дүнгүүднай муу бэшэ. Жэлэй үнгэрhэн зургаан hарада манайда абтаhан мяханай центнер бүхэнэй өөрынь үнэ сэн түсэбэй ёhoop 279 түхэригтэ байха аад, үнэндөө 229 түхэригтэ болоо. Районой ажахынуудта тэрэнь 350—400 түхэригтэ хүрэдэг. Мүн манай совхоздо үхэрнүүдэй шэгнүүрые 1 центнерээр нэмэхын тула 10,5 центнер тэжээлэй единицэ гаргашалха нормотой hаань, 7,2—7,5 центнер гаргашалнабди.

Үшөө нэгэ жэшээ. Үнгэрэгшэ үбэлжэлгын үедэ районой олохон ажахынууд үбhэ тэжээлээр дуталдажа, бэрхэтэй байдалда ороходо үлүү булуу, үлбэр муу буруу, хашарагуудаа манайда асаржа үгэхэ гэжэ оролдодог байгаа. Хэрбээ тэдэ малайнь ажахыдаа үлөөгдэhэн байгаа hаань, нилээд олониинь үргүүлхэ, гарзалха түйлдаа хүрэхэ hэн. Харин тэдэнь манайда асарагдажа, тэбээрүүлэгдээд, тарагалуулагдаад, мяханда тушаагдаа бшуу.

Эдэ бүгэдын hүүлдэ манай совхоз шэнги ажахынуудые үгы болгохо гэhэн зариманай hанамжа хэр зүб гээшэб? Эдеэ хоолой зүйлнүүдые, илангаяа мяха үйлэдбэрилгые дээшэлүүлхэ бүхы арга боломжо, онол аргануудые хэрэглэхэ ёhотой бэшэ аалди?

Гэхэтэй хамта бидэндэ баhал хүнгэн бэшэ. Малдаа үбhэ тэжээл бэлэдхэхэ өөhэдын газаргүй дээрэhээ үбhэ, hолоомо бэдэржэ жэл бүри ябадаггүй газарнай үгы. Байгша ондошье Эрхүүгэй, Шэтын, Амарай областьнуудта түлөөлэгшэдөө эльгээнэбди. Ондоо аргагүй. Ажахынууд үхэрнүүдые манда үгэхэдөө тэдэнэйнгээ эдихэ үбhэ тэжээл үгэлсэхэ ёhотой юм. Теэд манда үбhэ тэжээл үгэхэhөө байха, районой нэгэшье ажахы жэл бүхэндэ өөhэдынгөө адууhа малые тэжээлээр хүсэд хангажа шаданагүй бшуу. Тэрэшэлэн манай совхоздо газар таhалжа үгэхэ арга боломжошье район соо үгы. Саашадаа совхозые үбhэ тэжээлээр хангаха асуудалай хайшан гэжэ шиидхэгдэхые хэншье мэдэнэгүй. Энэ асуудал мухардаhаар үнинэй.

Хэды иимэ хүнгэн бэшэ байдалда оробошье манай багахан совхозой ажалшад урма зориггоо мохоногүй. Бии байhан арга боломжынгоо зэргээр үхэрэй hайн шанартай мяха горитойгоор үйлэдбэрилхэ гэжэ шадалаараа оролдоно. Жэшээнь, нэгэдэхеэр, байгша ондо мал шахалгын технологиие зарим тэды хубилгажа, урдань гурбагурбан хүнтэй малшад-операторнуудай 8 звено байhан hаань, энэ жэлhээ 4 звено болотор үсөөлжэ, звено бүхэндэ 2 хашаа даалгадаг болообди. Тиигэжэ звено бүхэнhөө 1—1 хүн үсөөлэгдөө. Жэшээнь, ахалагша малшан Н. Ф. Сафронова хажуудаа Федосья Афанасьева, Александра Протасова гэгшэдтэй гурбуулан 280 үхэр харууhалжа, шахана. Урдань энэ звенодо 4 хүн хүдэлдэг hэн.

Хоёрдохёор, энэ жэлдэ спиртын заводhоо бурдууг абажа, тэрээгээрээ хэршэhэн hолоомо дэбтээжэ, шанаржуулжа үгэдэг болообди. Гадна шэнгэн, бүдүүн, хуурай тэжээлшье шэгнэгдэдэг, нарин бүридхэлдэ абтадаг болоо.

Ажал ехэтэй зарим хүдэлмэриие оньhожоруулнабди. Бүхы хашаанууд соохи таhалгануудые шэнээр түхеэржэ, кормушкануудай хажуугаар тэргэтэй трактор ябуулан, тэжээл хубаарилжа үгэдэг болообди.

Малай зарим хашаанууд соохи таhалгануудай дорохи шалые забhартайгаар хэhэмнай уяатай байhан үхэрнүүдэй шэбхэ шабааhандаа зуурахань hураггүй бараг болоо. Юуб гэхэдэ, шэбхэдээ зуурашаhан малые мяханай комбинадта тушаахада яла ашадаг юм.

Эдэ бүхы аргануд хүнүүдэй ажалые зарим тэды хүнгэлхэ, продукциин өөрынь үнэ сэнгые хямдаруулха, үйлэдбэриие ашаг олзо ехэтэй болгохо арга олгоно.

Тусхайлбал, байгша оной үнгэрhэн зургаан hарада совхоз 7200 гаран центнер мяха гүрэндэ худалдаад, жэлэй түсэбые болзорhоонь хахад жэлээр урид дүүргээ. Малай шэгнүүр урдынхиhаа ехээр нэмээдэг болоhоной, ажалай гол гаргашануудые али болохоор хорооохо гэжэ оролдоhоной, шэгнүүр ехэтэй, тарган үхэрнүүдые гүрэндэ худалдаhанай ашаар ажахын экономическа үрэ дүнгүүд баhал дээшэлээ. Хэрбээ нёдондо жэлэй түрүүшын хахадта совхоз 108 мянган түхэриг гарзатай гараа hаа, мүнөө үнгэрhэн зургаан hара соо 414 мянган түхэригэй сэбэр ашаг олзо оруулба.

Д. МАТХОНОВ,
Тарбагатайн районой мал шахалгын «Никольский» совхозой ахамад экономист.

Ажахы эрхилэлгын шэнэ гурима...

ХҮДЭЛХЭhӨӨ БАЙХА, ДҮТЭЛХЭШЬЕНИИ...

Социальна барилгада анхарал хурсадаа гэнэбди. Нээрээшье, манай 834-дэхи поездын коллектив анхан гол түлэб промышленна барилга ябуулдаг байhан юм. 1988 ондо «Улан-Удэтрансстрой» трестые эрхилэгшэ байhан Быковэй үүсхэлээр гэр барилгын 523-дахи поезд байгуулагдаа бэлэй. Түмэр замай отделенидэ, прибор бүтээлгын нэгэдэлдэ гэр барихa хэлсээн баталагдаа hэн. Гэбэшье трестын шэнэ эрхилэгшэ hунгагдахадаа, тус поездымнай үгы хэжэ, 834-дэхи поездодо бригада болгоод дамжуулhан байна.

Мүнөө байдалаа хараад үзэе. Прибор бүтээлгын нэгэдэлэй хүдэлмэришэд hайн дураараа бригада бүридхөө hэн. Барилгын мэргэжэлгүй тула түрүүшээр нилээн ядалдаа. hаруул, дулаан байра соо хүдэлөөд, 500—600 түхэриг абаад байhантай адли бэшэ ха юм. Гэбэшье гэр байратай болохо hанаатай ерээл даа. Зургаан жэлэй туршада квартира абахат гэжэ эдэнэрые найдуулаа. Манай 834-дэхи СМП-гэй инструкторнууд, дунда шатын хүтэлбэрилэгшэд — бригадирнууд, мастернууд барилгын талмай дээрэхи хэрэгүүдые ударидана.

Иимэ хэлсээнhээ трестдэ, поезддо ямар ашаг үрэтэйб гэжэ асуужа болохот. Нэгэдэхеэр, гэрэй ашаглалгада тушаагдахада, квартирануудай 25 процентнь манай поезддо үгтэнэ. Хоёрдохёор гэбэл, тус бригада поездымнай түсэб дүүргэлгэдэ мүн лэ хабаадана ха юм. Юрэдөөл хоёр талада аша туhатай юм.

Гэбэшье захил хэгшэд — прибор бүтээлгын нэгэдэлэйхид манда мүртэй туhаламжа үзүүлнэгүй. Угайдхадаа кранай двигатель заhабарилаад үгэхэ аргатай аад, хэжэ үгэдэггүй. Эндэхи хүтэлбэрилэгшэд байрын гэр барилгада хайша хэрэгээр хандана гэжэ ойлгохоор. Гуша-дүшэн жэлдэ хүдэлөөд, байра абажа шадаагүй хүдэлмэришэд бии.

27 хүн мүнөө комплексно бригадын бүридэлдэ ороно. 42-дохи кварталда 84 квартиратай гэр хирпиисээр баринабди. Шулуушад, гагнууршад, бетонщигууд, крановщигууд ажалдаа нилээн дүршэнхэй. Энээнэй урда Сенчихинэй нэрэмжэтэ үйлсөөр 60, 80 квартиратай гэрнүүдые барижа, ашаглалгада тушаагаабди.

Мүнөө ямаршье барилгада шахардуу байдалтай гээд хэлсэдэг. Манай поезддо hайрхаха юумэн үгы. Техникэ хуу хуу шаранхай, хаягдахаар болоо. Илангаяа кранууд мууданхай, хаядаhанда хэбтээ hаанышье абахаар бэшэ гэхээр. Сергей Бухольцевай үшөө нэгэ бригада түмэр замшадта 156 квартиратай гэр барина. Тэдэнэршье бидэнэртэл адлирхуу байдалтай.

Кадрнууд тогтоногүй, залуушуул ехэл дурагүйгөөр барилгада ерэнэ. Мүнөө эндэ хүдэлжэ байhан шулуушад Юрий Низов, Николай Коренных, Герман Хаташкеев, Василий Ишоков гэгшэдэй дунда зэргын наhан дүшэндөө хүрэнхэй. Саашаа хайшан гээд зониие барилгада хабаадуулха болонобибди, одоо бү мэдэе.

Трестдэ hайн талын хубилалтанууд болоно гэхын аргагүй. Гүрэнэй предприяти тухай Хуулитай зохилдуулан, ажалша коллективүүд бэеэ даанги байдалтай болохо ёhотой бшуу. Теэд үнэн дээрээ иимэ байдалыень трестын хүтэлбэрилэгшэд хаhахые оролдоно. Захиргаанай аппарадые хороохо гэhэн уряа доро поездымнай бухгалтериие тарааба. Трест алишье талаараа засагаа гүйсэд гартаа абаха гээ ха.

Үнэн дээрээ манай бодомжо иимэ байгаа: поезд бэеэ даагаад хүдэлхэ, захил хэгшэдтэй хэлсээ өөhэдөө баталха, материальна урмашуулгын, социальна ба үйлэдбэри хүгжөөлгын өөhэдын фонднуудтай байха. Иимэ ушарта хүдэлмэришэдтэшье аятай ха юм Коллективэй хэды зэргын мүнгэн зөөри олоhон тухай, гаргаша тухай мэдэсэтэй байха hэмди. Харин трест соомнай юунэйшье боложо байhые мэдэхын аргагүй.

Барилгашадта, илангаяа шулуушан мэргэжэлтэй зондо хэды бэрхэшээлтэйб даа! Элжээтэ амаралтань хүдэлмэриин 15 лэ үдэр юм. Поездын профкомой түлөөлэгшэд (түрүүлэгшэнь Герасимов) ямаршье ажал ябуулхаяа болинхой. Анхан паёгууд барилгашадта мэргэжэлэйнь hайндэртэ үгтэдэг hэн. Мүнөө тэрэньшье үгы. Ятараа доройтоhон саг бэ гээд hанахаар.

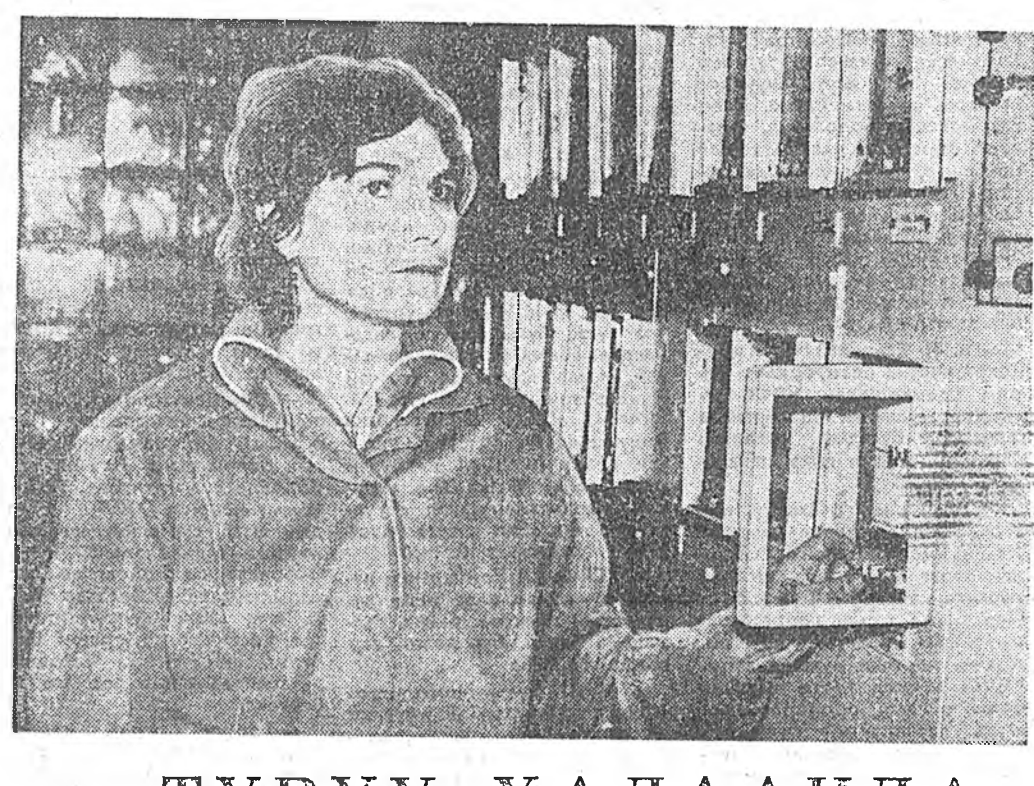
Аяар Шишковкодо ажаhуудаг бидэнэр гурбан ондоо транспорт hэлгэжэ, 42-дохи кварталда ажалдаа ерэнэбди. Автобусой жолоошон үбдэhөөр hара болоо, теэд hэлгэхэ хүниие олоногүй. Анхан вагон-столово хүдэлдэг, объектнүүдтэ эдеэ хоол хүргэдэг бэлэй. Мүнөө энэньшье үгы. Дүтэ столовонууд үгы, зарим объектнүүдэй хажууда байгаашье hаа, үнэтэй гээшэнь! Нэгэ эдеэлхэдээ, аяар 2—3 түхэриг түлэхэш. Иимэ байдалтай болоод байнабди, хэмжээ абыт гээд нүхэр Герасимовта хонходоходош, өөhэдөө ерээд, гомдолоо бэшэгты, хэлэгты гэхэ юм. Зорёолно гээшэ гү? Поездын захиргаан ошоторшни хахад үдэр үнгэрхэ, бусатаршни — бүхэли үдэр үнгэрхэ ха юм. Тусхай хубсаhан саг соогоо үгтэнэгүй.

Хүтэлбэрилэгшэдэй хүдэлмэриин үшөө нэгэ буруу онол арга гэхэдэ, эхилэгдэжэ байhан объектдэ ерэдэггүй, үзэгдэдэггүй юм. Бригадир мастер хоёр унан, дуhан барилгын материалнуудаар хангахые оролдохо. Харин гэрэй ашаглалгада тушаагдахаяа дүтэлхэдэнь, элдэб комиссинууд «добтолжо» байлгадаггүй. Автолавканууды эльгээжэ эхилдэг. «Түргэлэгты, тушаагдаха ёhотой объект ха юм»,— гээд гүйлгэлдэдэг.

Поездые hэргээхэнь бэрхэтэй. Манай бригадые абаад харая. Жэшээлбэл, 1 миллион түхэригэй ажал хэхэт гээд манда сметэ үгөө гэлэй. Теэд үнэн дээрээ, юун болоноб? Барилгын материалнуудай үнэ сэн дээшэлэнхэй. Кооперативууд хирпиисээ дээгүүр сэнгээр худалдана. Ондоо аргын үгы hэн хойнонь нэгэ кубометр хюрөөдэмэл материалай анхандаа 60 түхэригтэшье hаань, 80 түхэригөөр абахаш. Иигээд ерэхэдээ, поездодо мүнгэн үлэнэгүй, өөhэдын фонд бүрилдэнэгүй ха юм.

Уламжалан, нэгэл тобшолол хэмээр: гэр байра барилгамнай түсэбэй ёhoop гарзатай. Сметэ абаха, энээнээ эд, материалаар хангалгамнай хоорондоо зохилдоногүй бшуу. Үйлэдбэриин технологическа комплектациин управлени, бетоной холисо худхадаг узел үүргээ яашье дүүргэнэгүй. Тобшолходо, гүйсэд hайн үндэhэ hуурингүй аад, социальна барилга үргэдхэхэ гэлсээ хабди. Барилга оньhожо-
руулгын управлени
дэргэдэ байгуулха
рэлдөөн гарана
Теэд энэмнай хэзэ
Үшөө хэды шэнэ
кранууд тай зобох
дэгдэнэгүй. Ахама
таhагайхид запча
нуудгүй, городоо
гүйлдэжэ бэдэрда
Гомдолнуудаа,
яа гансал тоолон
hанабашье, байhа
дэ аргагүй шэнг
дэлгүүр hэльбэн
ди, теэд бухы му
юундэшьеб 3-дах
штукатур-шэрдэгш
лагдаа. Хабаадаhа
ниие тэмдэглэхын
сэй худэлмэри ха
барюулаад лэ дүү
мэ ушар ганса
квартиратай гэрэй
тушаагдахада, бүхэ
тоодын худэлмэри
та дамжуулагдаа.
ёhо мэдэнгээр, үнэ
хубаарилнагүйбтаг
хи профкомдоо
най, иигэжэл хар
зэ: «Ерээд гомдо
лэгты. Телефоноо
най, гомдол гээшэ
Хубилган шэнэд
ажал, хэрэгүүдтэй
рог, ёhoop тэдые
эсэс табиха тухай
hаа, бүтэмжэнь
бага ха. Саашадаа
рэгээр хандалгын
hаа, таба-арбан ж
худэлхэhөө байха
майда дүтэлхэшье
хагүй гэжэ hанаха

А.
834-дэхи СМП-гэ

ТҮРҮҮ ХАЛААНДА

Селенгинскын целлюлозо-картоной комбинадай ой модоной химиин бодосуудые үйлэдбэрилдэг цехэй коллектив байгша оной түрүүшын хахадта урагшатайгаар хүдэлжэ, түсэбтэ даабаринуудаа үлүүлэн дүүргэhэн байна. Тиин комбинадай цехүүдэй дунда дэлгэрhэн социалис мүрысөөндэ нэгэнтэ бэшэ түрүүлhэн, «эрхим цех» гэhэн хүндэтэ нэрэ зэргэдэ хүртэhэн байха юм.

—Манай коллективэй урда хүнгэн бэшэ зорилгонууд табигдана. Технологическа орёо хүдэлмэри хэжэ, целлюлозо буйлуулгын үлэгдэлнүүдээр арадай ажахыда хэрэгтэй элдэб янзын продукци үйлэдбэрилэн гарганабди. Энэ продукци ганса комбинат бэшэ, мүн бусад предприятинууд хэрэглэдэг. Жэшээлхэдэ, шэрэ үйлэдбэрилдэг предприятинууд тоhотой кислота, саарhанай промышленность таллова канифоль, харгы барилгада таллова пек хэрэглэдэг байна. Сүүдхын туршада бүхыдөө хэдэн арбаад мянган түхэригэй продукци гарганабди,— гэжэ цехэй начальнигай орлогшо Е. А. Лане хөөрэнэ.

Цехэй хүдэлмэрилэгшэдэй олонхинь залуушуул юм. Тэдэнэрэй зариманиинь мэргэжэлдээ үшөөл hуража байнхай. Гэбэшье бултанай оролдосотойгоор хүдэлhэнэй ашаар цехэй коллектив комбинат дотор дэлгэрhэн мүрысөөндэ эрхимлэнэ бшуу.

Любовь Асалхановна Дубановагай хүтэлбэрилдэг 1-дэхи халаанай коллектив жэлэй эхинhээ бүтээсэ ехэтэйгээр хүдэлжэ, социалис мүрысөөндэ гурба дахин шалгараhан байха юм. Тэрэ юрын хүдэлмэришэнhөө эхилээд халаанай хүтэлбэрилэгшэ болотороо ургаа. Ахалагша а п п а р а т ч и к Надежда Григорьевна Юговае эндэ нэрлэхэ хэрэгтэй. Тэрэ халаан бүриин даабари үлүүлжэ, хүдэлмэришэдэй дунда дэлгэрhэн мүрысөөндэ жэлэй эхинhээ оло дахин эрхимлэжэ гараа. Тэрэ ниитын ажабайдалда эдэбхитэйгээр хабаадалсана. Цехэй ажалша коллективэй соведэй гэшүүнээр, профгрупоргоор hунгагданхай. Таллова тоhо үйлэдбэрилдэг түхеэрэлгын аппаратчик Наталья Дмитриевна Богидаева 14 жэлэй туршада эндэ хүдэлхэдөө, нэгэшье голодоhо гаргажа үзөөгүй юм. Ольга Константиновна Грибова hайн шанартайгаар хүдэлнэ. Шанарай түлөө харюусадаг бүлэгэй гэшүүнээр hунгагдажа, элдэб шалгалтануудта хабаадалсадаг байна. Саашань ажалша бэрхэ хүнүүдые нэрлэхэ болобол олон байха.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: О. К. Грибова.
М. СУТУРИНАЙ фототекст.

ГАРШАГЫНЬ ЭНДЭ

— Суздалиинхид партида ороно,— гэжэ КПСС-эй Суздальска райкомой нэгэдэхи секретарь Г. М. Михайлов хэлэнэ.— Парти бүхыдөө, манай районно организаци мүнөө бэрхэшээлтэй байдалда ороод байна. Гэбэшье партида, хубилган шэнэдхэлгэдэ этигэн найдагшад партида олооороо ороно.

Геннадий Михайлович хоёрдохи жэлээ энэ тушаалда хүдэлнэ. Гэбэшье эндэхи хүн зон тэрэниие hайн мэдэдэг: нютагай хүн, 23-тайhаа совхоздоо инженер-механигаар, табан жэлэй туршада совхозой директорээр хүдэлөө, ВПШ дүүргээд, райгүйсэдкомые жэлэй туршада толгойлоо. Хубилган шэнэдхэлгын эхилhэн сагhаа хойшо ондоо райондо хүдэлжэ, Юрьево-Подольско районие хүл дээрэнь гаргаад байхадань, нютагайхидынь тэрэниие бусахыень гүйгаа юм.

— Советүүд партиhаа засагаа абаха ёhотой гэhэниие Та юун гэхэ байнат!— гэжэ Г. М. Михайловhаа асуухада:

— Партиhаа бэшэ, харин министерствэнүүд болон албан зургаануудhаа, Советүүд бэшэ, харин ажахынууд засагтай болохо ёhотой,— гэжэ харюусана.— Ажалша хүн өөрөө бүхы юумэ бодомжолжо hураха ёhотой. Тиигээгүй hаа, экономико содэлхэгүй.

— Предприятинуудта эрхэ сүлөө үгэхэ гэжэ юун бэ!

— Үйлэдбэриие эрхэ сүлөөтэй болгохо, өөрынгөө дураар ажал хүдэлмэриеэ эрхилхэ гэжэ ойлгоноб. Жэшээнь, манай совхозуудай нэгэн — «Имени 17-го юношеского международного дня» совхоз — овощ болон ороохо үйлэдбэрилгэhээ 900.000 түхэриг олзо олоно. 700 хүн хүдэлдэг. Арга боломжонуудаа тоолоjо үзөөд, хүн зоной хэрэглэмжые хараадаа абажа, пластмасса зүйлнүүдэй, шампуниин цех нээгээ. Эндэ 60 хүн хүдэлхэ ёhотой. Мүнгэ олохо дуратай хүн сүлөөтэй сагтаа эндэ хүдэлдэг. Халуун хаhын эхилхэдэ, цех хаагдадаг. Энэ цехhээ миллион түхэригэй олзо совхоз олоhон байна. Эзэн ёhoop ажал хэрэгтээ хандалга энэл даа.

— Арендаторнуудай ажал аша үрэтэй гү!

— Өөhэдөө бодоод үзыт даа: Ляховицы hүүрин ерээдүйгүй гэлсэдэг hэмнай. Жэлэй туршада тэндэ шэнэ үйлсэ урган бодоо.

— Суздаль—үльгэрэй орон...

— Теэд бидэ городой бодото эзэн боложо шадаагүйбди. Горсовет 5,1 мянган түхэриг гаргашалаад, 4,9 миллион түхэриг олзо олоно. Саашадаа байдал иимэ зандаа үлэхэ ёhогүй. Түүхын хүшөөнүүдые аршалан хамгаалха, аяншалга үргэдхэн хүгжөөхэ, хүн зоной, илангаяа залуушуулай зүрхэ сэдьхэлэй, патриотическа хүмүүжүүлгэдэ түүхэтэ хотые зүбөөр хэрэглэхэ хэрэгтэ экономическа эшэ үндэhэн хэрэгтэй. Энэ талаар хэхэ ажал тон ехэ, эдэбхи үүсхэл хэрэгтэй.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Ляховицы hүүрин арендаторнуудай ашаар hэргэн хүгжэнэ; фермер Н. Егошина Г. М. Михайловта (баруун гарhаа) hая hааhан hү уухыень дурадхана.

ТАСС-ай фотохронико.

ОРОНОЙ ТАРЯАЛАН ДЭЭРЭ

БРЯНСК. Росси соогоо хартаабха эгээл ехээр тарижа ургуулдаг областиин ажахынууд 40 мянга гаран тонно эртын хартаабха областьhоо гадуур эльгээхэ болоно. Тиихэдэ тусхай амhарта соо хэгдэhэн 12 мянган тонно хартаабха Якадай республикада, Магадан, Норильск эльгээгдэхэ юм. Климовскэ районой ажахынууд эртын хартаабха түрүүлэн хуряажа захалаа. Эндэхи Крохмалевой нэрэмжэтэ, «Путь Ленина», Суворовой нэрэмжэтэ колхозуудта гектарhаа 130—140 центнер хартаабха суглуулна. Мүноо жэлэй онсо шэнжэнь юун гэбэл, хартаабха ургуулагшад продукци гээлтэ хоролтодо оруулангүй суглуулхые оролдоно. Жэшээнь, Новозыбковскэ районой олохон ажахынуудта хартаабха гэмтээхэгүйн тула комбайн хэрэглэнгүйгөөр, гараараа хартаабха суглуулна. Энэ ушарта гар ажал өөрыгөө сүм харюулна гэжэ экономистнууд тоолоно.

МУРМАНСК. Россин Хара бэшэ хүрьhэтэй нютагуудай эгээл хойто областиин ажахынуудта силос ба үбhэ жэгдэ бэлэдхэжэ захалаа. Хойто зүгэйхидтэ хүндэ хүшэр жэл боложо байнхай. Ехэ хүйтэн, унжагай ута хабар боложо, ногооной ургасые hаатуулhан юм. Июльдэ дулаараашье hаань, таряашад алдаhанаа хүсэлдүүлхэ аргагүй болонхой. Ногооной hайнаар ургаhан полинууд дээрэhээ гектар бүриhөө оройдоол 120 центнер ногоон суглуулагдана. Хэрэгтэй хэмжээнэй силос ноосэлжэ абахын тула гол мүрэнүүдэй ба нуур сөөрэмүүдэй голоор хээрын ногоо сабшаха баатай болоно. Энээнэй тулада ажахы бүхэндэ үбhэ бэлэдхэгшэдэй отрядууд байгуулагданхай. Хотын хүн зон хүдөөгэйхидтэ туhалха бэлэдхэл хэжэ байнхай. Мурманскын ба Кольско хахад аралай бусад хото городуудай олохон предприятинууд харилсаа холбоон тухай хэлсээнүүдые тэдэнэртэй баталанхай. Туhаламжа үзүүлhэнэй түлөө ажахынуудhаа мяха, hү абаха юм.

БАРНАУЛ. Зунай түлэг дунда Алтайн полинууд дээрэ тарилгын агрегадууд дахин харагдана. Хизаарай 20 районой ажахынуудай ган гасуурта ороhон дээрэhээ нютагай таряашад үбhэ тэжээл бэлэдхэхэ арга боломжонуудые бэдэрхэ баатай болоно. Тиигэжэ июль hарада колхоз, совхозууд 100 мянганhаа бага бэшэ гектарта рапс, обёос ба шара будаа тарина бшуу. Ногооной муу бэшээр ургаhан Алтайн хада уулын бооридохи сабшалангууд ган гасуурта ороhон ажахынуудта үгтэнхэй. Тиигэжэ тэжээл бэлэдхэлгын техникэ тиишэ эльгээгдэнэ, эрхим механизаторнууд хүдэлхэеэ ошоно. Олон жэлэй ногооной уhалагдадаг поли дээрэhээ ногоон хоёр дахин сабшагдаха юм. Хизаарта байгуулагдаhан тусхай комисси ган гасуурай хойшолонгуудые бага болгохо талаар хүдэлмэриие залан хүтэлбэрилнэ.

АШХАБАД. Туркменистанай урда нютагуудай таряашад силос болгогдохо кукуруза жэгдэ хуряажа захалаа. Каахтинска районой ажахынуудай арендаторнуудай плантацинууд hайн ургасаараа баярлуулна. Түргөөр эдеэшэдэг, ган гасуурта бэлээр дайрагдадаггүй «ОССК-247» гэhэн Югославиин шэнэ сортын кукуруза түрүүшынхеэ таригдаhан юм. Мүнөө жэлдэ республикын таряашад нэгэ миллионhоо дээшэ тонно силосэй набша намаа бэлэдхэхэ уялга абанхай. Энэнь нёдондо жэлэйхиhээ hураггүй ехэ.

(ТАСС-ай корр).

Зураг...

ДУЛМА ТЕЭБ... АРЮУН ХАР...

Туруута ангай ябаагүй, далита шубуунай нии
саhаар хүшэгдаhан, орьёл торьёл эгэз шулуун б
хадаар, доодо талада аляа шааюур түргэн ур
голоор шэмэглэгдэhэн Белшаргента нютаг Ду
тоонто юм.

Ангаар ажал хэдэг ажалша малша, үнэр б
Дашында 1920 оной майн 22-то Дулма басаган
лын үшөө нэгэ гэшүүн ургажа захалаа hэн. Хүлгө
жэлэй түүхын хуудаhанууд ирагдажа, Агууехэ О
бисхалай дэлхэйе доhолгон ерэhэн, Эхэ оронд
доо нэгэ талаараа ерээдүйн жаргалай гэгээн ха
дал, нүгөө талаарга уйдхар гашуудал асарhа
граждан дайнай hүүлшын жэлнүүдэй нэгэн hэн.

Байгаалиин нойрhоо hэрижэ, модоной намаал
сэгэй hалбаржа, хүхы шубуунай донгодожо,
хэйн амитайл юумэнэй найрлан hоггожо байhа
ха, «би — хүнби» гэжэ нэрээ нэрлүүлэн ерэхэ
ехэ дэмбэрэлтэйб?

...Дулмажап Дашеевна Унжуева — угай малша
үхибүүн, бүхы наhаяа мал ажалда зорюулжа,
тэй, үшөөшье олон аша гушанартай боложо, 60
гаhан, мүнөө 70 наhаяа дабажа, ажабайдалай
ерэhэн эхэнэр юм даа.

Жамса Тулаевич Унжуев — дайнай, ажалай
шалхы орден, медальнуудта хүртэhэн, hурган
шэ, Тиисэ голой эзэн гээл hаатнай, булта м
байха. Эрэ нүхэрэйнгөө нэрэ солоор халхалагд
али ямар нэгэн ондоо шалтагаанhаа боложо, Д
балайшье дурдагдангүй үлэшэhэн хүн юм. Тии
таг нугын зон, аха дүүнэрынь Дулма эгэшээ
ложо, заримдаа «Дулма худагы», үгышье hаа,
шэ», «Теэбии», «Ехэ теэбии» гэлдэн ехэтэ хүнд
наа нэрэ солоорнь дуудан гэршэлдэг юм.

Хайшан гээд тэдэнэй хүдэлжэ, ажамидаржа
хэлэхэдэ, бэлэн юм ааб даа. Дайнай hүрөөтэ жэ
ма дошхон зэрлиг hарлаг хайнагуудаа хаража,
гээ дэлгэжэ, ажалша зоноо хүндэлжэ байгаа.
дунда Баруун фронт мордожо, хатуу шанга түл
дахин хабаадаад, шархатажа, сэрэгэй госпиталь
эмшэлүүлhэн эрэлхэг сэрэгшэ Жамса Унжуев г
баатай болобо.

Тэрэл үеэр Жамса Дулма хоёр нэгэдэжэ, айл
хинэжэ, ажал хүдэлмэрээ эрхилжэ, гал гуламта
үри үхибүүдээ хүмүүжүүлжэ, дүрбэн тэгшэ жа
айл бүлэ болон мүндэлөө hэн. Гал гуламтань —
гол, тэрэл үзэсхэлэнтэ гоё Балшаргана. Жамса
эрхим адуушан. «Ким» колхозой адуун hүрэг
хэрэгтэ ехэ үүргэтэй байhанайнгаа түлөө БМА
ховно Соведэй Президиумэй Хүндэлэлэй грамот
даhан байха. hүүлэйшье жэлнүүдтэ орден, мед
рэнэй үбсүүе олоороо шэмэглээ. Дулмажап Д
шье үбсүү сээжые ажалай, дайнай медальнууд,
түрэжэ, хүмүүжүүлжэ, ехэ болгоhоной тэмдэг
Эхын олохон медальнууд шэмэглэдэг.

Харин 60-аад оноор тэрэ хоёр хамтаараа хүхү
гүүртын эзэд боложо, олон табан hарлаг туғалнууд
жэ, хада уулаяа бүрхөөжэ, олзо доход ажахыда ору
hэн. Ажал хэхэ, олон үхибүү тэжээхэ — ажалай
унтаха нойргүй hүнинүүд, hара, жэлнүүд. Эсэстээ
теэбиин, таабайн омогорхол, баян хэшэг — үри
нэр, ашанар.

Дулмажап Дашеевна хүндэтэ амаралтадаа га
жэл болошобо. Теэд эдэ жэлнүүдэй хүгасаа соо
амар «өөдөө хаража, хүйhэндөө нёлбожо хэбтээ
шье зонhоо hурыт, «үгы» гэхэл тэдэнэр. Светла
доржо, Сэсэрэн, Николай, Софья, Октябрина,
жена гэгшэдэй бултадаа далижаhан дальбараану
хайhаан ниидэн гарахадань, ута үргэн замдань ту
рэгтэй сагтань туhалха гэхэ мэтэ эхэ, эсэгын нангин
дутаха hэн гү? Сэсэрэнэй, Николайн, Сониин бул
hалдаг, мал ажалдань баян дүй дүршэлөө хубаал
Мүнөөшье тэдэнэр Николэйтанда, одхон хүбүүн
туhалжа, эхэ, эсэгын нангин hургаал, ажалай ехэ
дээсэ түхөөжэ байдаг юм.

— 50 толгой симментал гунжадые эхэтээ су
үбэлэй ута дабаа гаталан гараабди,— гэжэ hаяха
дамни, Дагба хөөрөө hэн.— Эжымни баян дүршэ
гардаг, харин бинь — залуугай заляар юм ааб
энеэбхилэн хэлэбэ.

— Симментал үнеэдые харахада, бэрхэтэйхэн
байгаалиин эрхэ байдалда хүндэхэн ааб даа?— гээ

— Хүндэхэн даа. Ажаллахал хэрэгтэй. Табяад ү
үбhэн байнал гэжэ эдихэ. Теэд манда иимэ үбhэ
на байхань hэм? Хээрэ бэлшээжэ hургааbди. Байн-б
дороhоо хагда оложо, эдижэ hураа,— гээд, Дагб
томо эрэдэл, томоотойхоноор хэлэнэ.— Эжымни х
жэ, нигэ, тиигэ гэжэл байдаг юм. Хото, хорсоогоо,
лаа суг эрьегшэбди,— гэжэ эхын энэрхы сэдьхэл
рэхэдөө, Дагбын зүрхэн хайлана ёhотой.

Ная хүрэжэ налайгыт, ерэ хүрэжэ ербыгыт гэж
бэрхэ, үнэр баян эхэнэртэ юрөөлэй hайхан үгэну
лэхэ дуран хүрэнэ.

Сэлмэг номин тэнгэридээ
Наранай харгы дахажа,
Сэсэг ногоон дайдадаа
Хүнэй жаргал эдлэжэ
hуугыт даа

О. БАЛДА...
хүдөө бэ...

Ахын район.

...рые хамгаалга—бүгэдэ арадай хэрэг

...НИИТЭЙ ЗҮБШЭХЭ

...тай ха юм. Тэрэнэй хүсэндөө ороходо, хүн бүхэн ямар врачта, медицинын ямар эмхи зургаанда хандахаяа өөрөө шэлэдэг болохо гэхэ гү, али бодото дээрэ медицинскэ аша туһануудай дэлгүүр бии болохо юм байна.

Харин мүнөө ажаһуудаг газартаа зохилдуулан, имагтал өөрынгөө поликлиникын, өөрынгөө участогай врачта ошохо баатай болодог гүбди даа.

һүүлэй 3 жэлэй туршада ороной элүүрые хамгаалгада һомологдодог мүнгэнэй хэмжээн 17 миллиардһаа 28 миллиард түхэриг хүрэтэр дээшэлээ. Энэнь ороной үйлэдбэрилдэг бүхы национальна продуктын 2,5 процентнь болодог юм байна. Харин хүгжэнги оронуудта доодо захань 7 процент байдаг юм хаш. Манай ороной элүүрые хамгаалгые зохихо хэмжээндэ хүргэхын тула энэ һалбарида 80—90 миллиард түхэриг һомолхо хэрэгтэй. Теэд һаяын сагта имэ мүнгэнэй олдохогүй һэн тула медициные гүрэнэй страхованиин гуримда оруулха шухала гэжэ СССР-эй элүүрые хамгаалгын министр байһан академик Е. И. Чазов «Комсомольская правда» газетэдэ үгэһэн интервью соогоо хэлэнэ.

Энэ гуримай ёһоор бүхы предприяти, эмхи зургаанууд элүүрые хамгаалгын эмхи зургаануудтай хэлсээ баталаад, тэды, эды хэмжээнэй мүнгэ дамжуулха болоно. Мүн өөрынгөө хүдэлмэрилэгшэ бүхэнэй салинһаа предприятиин захиргаан баһал хэлсээнэй үндэһөөр зохихо хэмжээнэй мүнгэ даража абаха. Тиихэдээ гүрэнэй бюджедһээ гадна нилээд ехэ мүнгэн элүүрые хамгаалгада шэглүүлэгдэхэ зэргэтэй. Мүн хүдэлмэрилэгшэд өөһэдынгөө түлбэриин хубиие шэлэжэ абаһан поликлиникэдээ оруулха эрхэтэй болохо юм хаш.

Страховой медицинын гурим Ленинградска, Куйбышевска, Кемеровскэ областьнуудта 1987—1989 онуудта туршагдаһан байна. Энэ туршалга хаа хаанагүй һайнаар үнгэрөө гэхын аргагүй. Дүнгүүдынь элүүрые хамгаалгын эмхи зургаануудай бэлэдхэлһээ, энэ хэрэгтэ тэдэнэй хандалгаһаа дулдыдаа. Энэ гуримай ёһоор хүтэлбэрилгын, хубаарилгын бүхы ажал ябуулганууд ажалша коллективүүдтэ дамжуулагдаха болоно. Жэшээнь, штатна бүридэлөө тэдэ өөһэдөө тодорхойлхо эрхэтэй болохо. Харин коллективүүд дотор доодо шатын хүдэлмэрилэгшэдэй эрхэнүүд дээшэлхэ.

Шэнэ гуримда һайншье, муушье таланууд бии гэжэ республиканска больницын ахамад врач М. П. Рябов хэлэбэ. Гэбэшье зохид сагай ерэхые хүлеэлтэгүй, туршажа үзэхэ хэрэгтэй. Мүнөө үедэ манай орондо врачнуудшье, үбшэнтэнэй хэбтэхэ оронуудшье олон бии. Харин хангалгын шанар тулюур. Юундэб гэхэдэ, һайнааршье хүдэлһэн врач, дундашагууршье хүдэлһэн врач салингай талаар ямаршье илгаагүй байна ха юм. Заримдаа һайн врачта олон үбшэнтэн үзүүлхэ дуратай байдаг. Тиихэдэнь, бидэ, захиргаанайхид, энээниие зүбшөөдэггүйбди. Хүсэндөө байһан гуримай ёһоор бэрхэ аргашадта нэмэлтэ түлбэри үгэхэ эрхэгүй байна ха юмбибди. Урмашуулагдахагүйдөө, нүгөөдэ, юушье шадахагүй врачтай тон адли мүнгэ абахадаа, һайн мэргэжэлтэд дүршэл шадабарияа дээшэлүүлхэ гэжэ оролдохоёо болишоно ха юм. Тиимэһээ страховой медицинын гурим нэбтэрүүлхэл хэрэгтэй гэжэ үгэ хэлэгшэ тобшолбо. Шадамар врачнуудта энэ гурим урмашуулгын, түлбэриин, мэргэжэлээ дээшэлүүлгын талаар ашаг олзотойшье, урагшатайшье байха ха юм.

Республиканска больница түхеэрэлгэнүүдэйнгээ, хангалгынгаа, кадрнуудайнгаа талаар бусад больницануудта орходоо һураггүй булюу байдалтай. Тиимэһээ тэрэ страховой медицинын гуримда һаадгүй орохо аргатай. Харин захын бага больницанууд шэнэ гуримда ороходоо, горитой бэрхэшээлнүүдтэй ушарха болоно.

Мяханай комбинадай 5-дахи больница иимэ эмхи зургаануудай тоодо ороно. Страховой медицинэдэ орохо тухай үнинэй хэлсэнэ. Бүри эсэслэн шиидхэгдэө юм хэш гэлдэнэ. Теэд манай коллективтэй энэ талаар хэншье зүбшөөгүй гэжэ 5-дахи больницын ахамад врач В. Д. Воронцов хэлэбэ. 110 түхэригэй салинтай врачнар манда бии. Санитаркануудай дуталдаһан ушарһаа сестранууд шала угааха баатай болоно. Медигүүдһээ тулюур байдалтай хэншье үгы. Бидэ һаяхана 12 жэл соо түрүүшынхиеэ юу абаа гэжэ һананабта? Флюорограф. Иимэ түхеэрэлгэтэйгээр яагаад шэнэ гуримда орохобибди?

Советскэ районой нэгэдэхи поликлиникын врач, райсоведэй арадай депутат Т. Ф. Петонова элүүрые хамгаалгада боложо байһан хубилалтанууд тухай хөөрэхэ зуураа шэнэ эрхэ байдалда медигүүд, депутадууд, предприятинууд хүсэлэл оролдолгонуудаа нэгэдхэхэ ёһотой гэжэ онсо тэмдэглэбэ. Хүнүүдэй багаар үбшэлхэдэ, алишье талань шүүхэ болоно бшуу.

Мүнөө медицинэдэ һомологдодог мүнгэнэй 75 процентнь стационарнуудта, 25 процентнь амбулаторидо гаргашалагдана. Эдэ тоонуудые һууряарнь һэлгэхэ хэрэгтэй. Юундэб гэхэдэ, мүнөөнэй гуримаар зониие олоор, удаанаар больницада хэбтүүлхэдэ, һайн ха юм. Харин шэнэ гуримаар хүниие больницада хүрэтэр үбшэнгыень һүжэрөөнгүй, сэг соонь аргалха гэһэн удхатай.

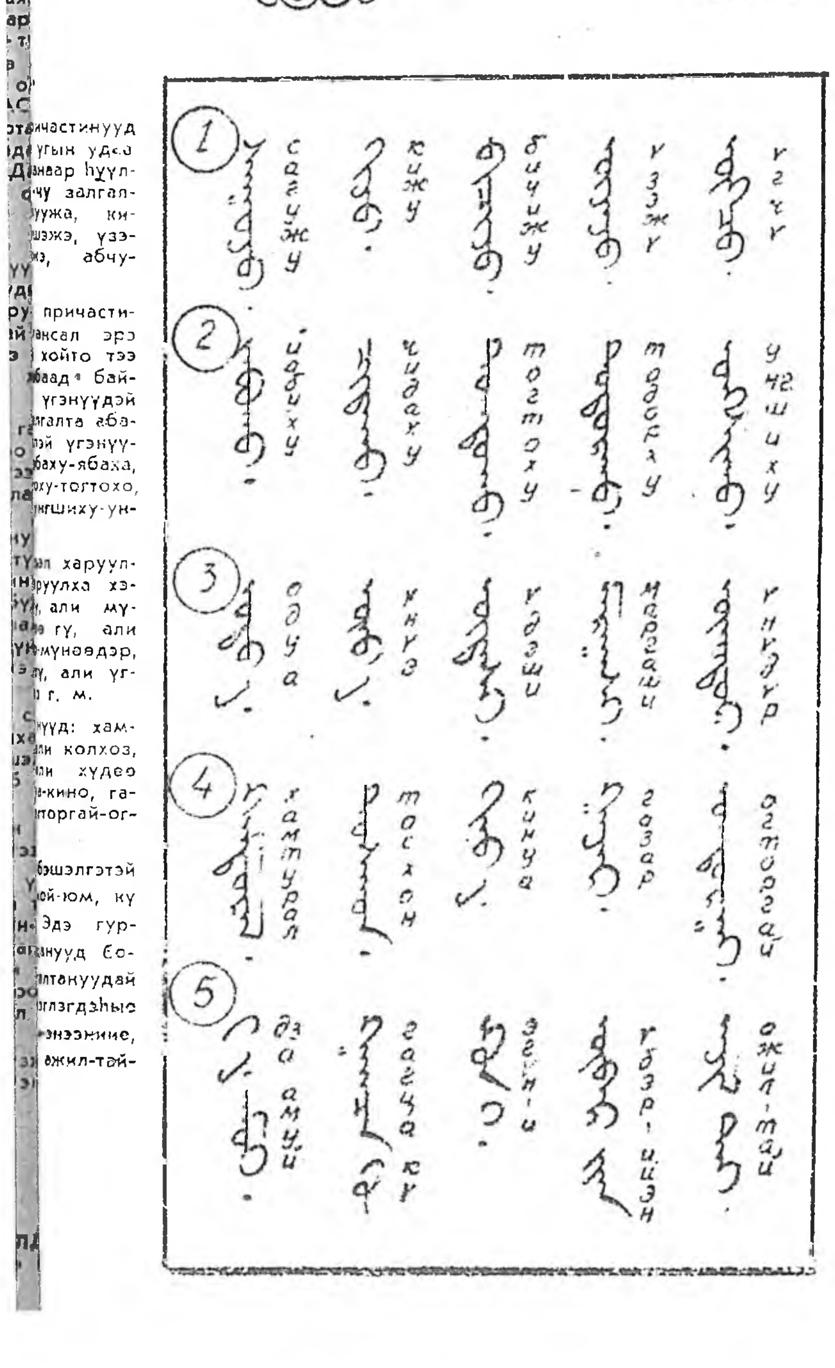
Юрэдөөл страховой медицинын гуримда оролгын талаар өөһэдөө медигүүд ондо ондоо һанамжатай байна. Зариман хэлэхэдээ, энэ гурим нэбтэрүүлхэдээ, аппарат гансал өөрынгөө тала харана гэжэ гэмнэнэ. Нүгөөдүүлынь: үгы, аппарат эндэ гэмтэй бэшэ, энэ реформо имагтал эмшэлэлгын шанарые һайжаруулха удхатай гэжэ баримтална.

Үнэхөөрөөшье, элүүрые хамгаалгын мүнөөнэй байгууламжын, гуримай шэнэ үеын эрилтэнүүдтэ харюусадаггүй байһаниинь эли. Шэнэ аргануудые бэдэрхэ хэрэгтэй юм ааб даа. Гэбэшье страховой медицинын гуримые дээрэһээ хүсөөр нэбтэрүүлхэ бэшэ, харин тон түрүүн медигүүд өөһэд хоорондоо һайса зүбшэн хэлсээд, һүүлээрнь олониитэ зоной дунда ойлгуулламжын хүдэлмэри үргэнөөр ябуулха уялгатай. һунгагшадай клубта болоһон хөөрэлдөөн энэ хүдэлмэриин огто ябуулагдаагүй, байһаниие гэршэлээ.

Н. БАДМАРИНЧИНОВ.

...ушаан хэлэ бэшэгэй хэшээлнүүд

СЭДЬХЭЛЭЭРЭЭ ГЭРЭЛТҮҮЛЭГШЭД

Улаан Хэрээһэнэй бүлгэмэй совет отделениин хүн зондо туһа хүргэжэ эхилһээр гушан жэл мүнөө жэлдэ гүйсэбэ. Энэ хугасаа соо ниитын тус эмхи үнэшэн үлбэр зондо бодото туһа хүргэхэ талаар горитойхон ажал ябуулжа, нилээд болоһон гээшэ.

Улаан Хэрээһэнэй бүлгэмэй манай республиканска комитедэй албанда 46 патронажна сестра, ганса бэе 350 үндэр наһатайшуулда, дайнай ба ажалай ветерануудта ба инвалиднуудта үдэр бүриин туһа хүргэнэ. Кабанскын районой Творогово һууринда энэрхы сэдьхэлтэй бэрхэ эхэнэр Ольга Иосифовна Белобородова нютагайнгаа ганса бэе үндэр наһатайшуулда гэрэйнь ажал хэхэ, эдеэ хоол, түлеэ залһа абаха гэхэ мэтээр үнэнхэ зүрхэнһөө туһалжа, угаа магтаалтай ябадаг гээшэ. Тэрэ патронажна медицинскэ сестрануудай республиканска конкурсдо түрүү һуури эзэлхэ ёһоороо эзэлээ бэлэй. Энэрхы сэдьхэлэй Улаан-Үдын албанай сестранууд Б. П. Цыремпилова, П. П. Белоусова үбгэд, хүгшэдэй магтаал, үршөөлнүүдтэ ходо хүртэдэг. Хяагтада Лилия Афанасьевна Собашникова аяар 17, Загарайда Варвара Васильевна Медведева 14 үбшэн зониие харууһална.

Мүнөө жэлдэ оёдолой «Туяа» нэгэдэлэй коллектив Улаан-Хэрээһэнэй бүлгэмэй энэрхы сэдьхэлэй албанда простыни, пододеяльнигүүдые — бүхыдөө 30 комплект һайхан сэдьхэлһээ дамжуулаа.

Коллективээрээ Улаан Хэрээһэнэй гэшүүн болохо, мүнгэ зөөрөөр туһалжа байдаг байха гэһэн шиидхэбэринүүдые олохон предприятинууд абана. Загарайн шубуунай фабрика 5 мянган, Онохойн ой модо болбосоруулдаг комбинат 900, Түнхэнэй районой Ленинэй нэрэмжэтэ, «Сибиряк» колхозууд, Туранай совхоз тус тустаа 300 түхэриг мүнгэ нангин хэрэгтэ дамжуулжа, тус бүлгэмэй хүндэтэ гэшүүд болоһон.

Ядаһан, тулиһан зондо туһа хүргэхэ зорилготойгоор Улаан Хэрээһэнэй ба Улаан Хахад һарын совет бүлгэмэй гүйсэдком РСФСР-эй газар дээрэ 30 миллион түхэригэй лотерей тараажа эхилбэ. Манай республика дотор 220 мянган түхэригэй лотерей худалдагдаха ёһотой. Нэгэ билет 50 мүнгэтэ юм. Шүүбэринүүдэй дунда телевизорнууд, пианино, магнитофонууд, радиоприемнигүүд, велосипедүүд, хибэсүүд, холодильнигүүд бии. Энэрхы сэдьхэлээ бодотоор элирхэйлхын тула тус лотерейн билеедүүдые худалдажа абахыетнай уряалнабди.

Э. ЗАЙЦЕВА,
Улаан Хэрээһэнэй бүлгэмэй республиканска комитедэй түрүүлэгшын орлогшо.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Улаан-Үдын патронажна сестра И. М. Зиновьевна дайнай 1-дэхи бүлэгэй инвалид И. Д. Посельскиин гэр бүлые эрьехэ үедөө.
В. ГАРМАЕВАЙ фото.

Хүн ба үе саг

ТАМЫН ДАЛАЙГААР ТАМАРЖА...

(Эхиниинь июлиин 26-най номерто).

— 1939 оной июнь һарын хорёодоор НКВД-гэй тусхайта зүблөөнэй шиидхэбэриин үндэһөөр намайе гурбан жэлээр сүүдлэһыень дуулгаа бэлэй,—гэжэ Цыбенжаб аха саашань хөөрэбэ.—һүүлээрнь Этигилов Даба, Аюшиев Цыбен, Бутитов Бабу бидэ дүрбэниие Могойто дээгүүр Шэтын түрмэдэ абаашажа хаагаа һэн. Тэндэ нэгэ таһалга соо 70 гаран зоноор долоо хоноо бэлэйбди. Нэгэтэ эртэ үглөөгүүр Этигилов Даба, Бутитов Бабу бидэ гурбаниие «хара хирээ» гэлсүүлдэг зэбүүрхэмэ машинаар абаашаад, вагон-түрмэдэ һуулгаба гээшэ. Бидэнтэй суг үшөө гурбан ородые һуулгаба. Хэдышье хоногто ябаһанаа бү мэдээ. Нэгэл мэдэхэдэмнай, Владивосток хото хүрэжэ ерэһэн байгаабди. Олон соо элдэбын хүйхэрнүүд ябадаг, юу хэлэхэб. Мантай тон адли хаагдаад ябаһан томо шараород манаа баһажа, эдихэ нормо хилээмыемнай хэды дахин буляажа, хооһоор ябуулба. Хосорхо болоходоо, үмдэжэ ябаһан кирзовэ сабхинуудаараа тэрээнэйнгээ нюурые шабхадажа, эдихэ хоолойнгоо түлөө амияа абаржа, шанга тэмсэл хэһэнээ мүнөө элихэнээр һанагшаб. Намтай ябагша үнөөхи хоёрни даншье номгон, хэбтэһэн хони бодхоохогүй зон байгаа һэн. Тэрэ ородтоо дахин хилээмээ буляалгахаяа болижо, бэемнишье тэнхэжэ, һанаамни амараа бэлэй,—гэжэ хэлээд, халта энеэбхилээд, хөөрөөгөө үргэлжэлүүлбэ:

— Владивосток хотын зүүн захада түхеэрэгдэһэн адаалхай шабын түмэр хоёр дабхар хорёо соо бидэниие туужа абаашаад хаажархёо һэн. Тэрэ ехэ хорёо соо элдэб яһанай арбаад мянган зониие суглуулаа. Тэрэ тоодо буряадууд 70 гаран зон болоо гэлсэгшэ бэлэй. Тэндэ байхадаа, манай нютагай Шэгдэнгэйн Жабай Дашажамсын дүү Жабай Николай гэжэ гушаад наһатай, Бооржын скотимпортын бухгалтер ябаһанаа 58-дахи статьягаар «арадай дайсан» гэжэ сүүдлүүлжэ арбан жэл абаһан хүнтэй уулзаа һэм. Тэрэ нютаг оронoo хожомынь бусажа ерээгүй, тиишээл наһа бараһан байгаа гээшэ аабза гэжэ һанагшаб. Тэндэ Үлдиргэ нютагай Доржиев Дондок гэжэ хүнтэй уулзаа һэм. Тэрэ амиды мэндэ үлэхэ аза талаантай байжа, хожомынь нютагаа бусаһан юм. Мүнөө тэрэ наяад наһатай үбгэжөөл болонхой, түмэр харгын станци дээрэ—Могойтодо ажаһуудаг байха... Владивостогой хоёр дабхар адаалхай түмэр хорёо соо аятай байгаагүй һэн. Далайһаа үдэр бүри манан дэгдэжэ, сэг үргэлжэ орожол байдаг хура бороогой һүүлээр шабар соо тахайнуудтал адли болошоһон ябагша бэлэйбди. Хаа яахан наратай үдэрэй болоходо, хүн амитанай тэсэхын аргагүй, халуун түмэрөөр хайраһандал бологшо һэн. Хэндэшье хэрэггүй болоһон бидэнэй бэе махабад хүндэ хайратай бэшэ байгаа ха юм!..

Үхэхэһөө бэшые хүү үзэһэн хүнэй хөөрөөе һанаа амарханаар шагнахын аргагүй. Теэд иимэ юумэнэй дабтагдахагүйн тула бидэ шагнаха, зэбүүрхэхэ ёһотойбди. Зай, саашань шагная даа:

— 1939 оной июль һарын нэгэ үдэр түмэр хорёо соохи арба гаран мянган түрмынхидые томо гэгшын пароходто һуулгажа, далай дээгүүр юһэн хоногто ябуулһанай удаа эртэ үглөөгүүр Магадан хото асарба. Пароходһоо бидэниие буулгаад, хүн бүхэниие гурба гурбаар зэргэлүүлжэ, үбдэглүүлжэ һуулгаһанайнгаа удаа, хойто зүг тээшэ һолжоруулаа бэлэй. һанахада, хэсүүл даа. Үбдэглэжэ һуушанхайнууд, бодохо эрхэгүй, хоёр хажуугаарнай нохойнуудые хүтэлһэн буутай харуулшадай һүхирэлдөөн... Тэрэ үедэ үбдэгүүдэйнгээ соорохые һанаха аргагүй ябагдаа. Хэдышье саг соо үбдэглэжэ һолжорһоноо мэдэгшэгүйб. Юрэдөө, хүниие хүн гэжэ тоохогүй этэгээдүүд ингэжэ доромжолдог байгаа!.. Гэнтэ дуулахадамни: «Бултанай хубсаһа тайлуулжа, шараа нюсэгөөр банида оруулна» гэһэн мэдээ урдахидуулнай дамжуулба. Агаһаа Шэтэ орожо ябахадамни, Могойтын станци дээрэ Сандан ахайн асаржа үгэһэн мүнгэ үмдэжэ ябаһан буряад дэгэлэйнгээ һуга доро нюужа хадагалһанаа, зуурандаа тэрээнээ хангилжа абаха баатай болоһон байгааб. Мүнгэеэ абажа, бүдөөр орёогоод, ала хоорондоо хабшуулжа нюугаад, банида бэеэ угаахаяа ороо һэм. Банин һүүлээр баһал ехэ түмэр хорёо соо дүрбэ-табан хоногто хаалтатай байбабди. Тэндэһээ гуша гаран хүниие машинада һуулгажа, гурбан хоногто ябаһанайнгаа удаа Южна управлениин мэдэлэй «Ключ раненный» гэжэ нэрэтэй алтанай прииск асарба. Хэндэшье мэдэжэ, түрмын зондо юун тиимэ һөөл байра байдал байха һэм даа. Нэгэ палатка соо гасуу зоогоод, һургаагаар хэһэнээр дээгүүр гуша гаран хүн унтаад, үглөөнэй зургаан сагта бодожо, эдеэлээ болоод, долсон модоной газарта ошожо, газар доро ороод, үдэшын долоон саг болотор сонтигтоор хүйтэн газар малтахаш. Зунай сагта үдэрэй 27 грамм алта олохо даабаритай һаа, 50—60 грамм хүрэтэр алта оложо, өөрынгөө үдэр бүхэнэй хоол дээрэ нэмэлтэ нэгэ килограмм хилээмэ абадаг байгааб. Тэндэ 1942 оной намар болотор, гурбан жэлһээ үлүүхэн шангал тэсэгдэһэн гээшэ.

— Тамын амитан тамадаа жаргалтай гэдэг,—гэээд, үбгэн нэгэ юумэ һанаандаа оруулба, ингэжэ хэлээ һэн:

— Хорото хардалгада дайрагдажа, эндэ ерээд, зобожо, тулижа ябаһан түрмынхид ута гэгшын гунигтай, һүрөөтэй дуунуудые ород хэлэн дээрэ саг үргэлжэ дуулалдаха даа. Бага сага мартаашье аабзаб. Юрэдөө, удхыень буряадаар хэлээ һаа, иимэ юм: **«Столична город Магадан, Магаданай хизаарай Колыма. Яагаад иишэ ерээбибди! Гэртээ гэдэргээ бусахагүйбди. Ай, ёо-ёо-ёо, хаанаб минии могила! Юундэ сүүдлэһэн юм, юунэй түлөөб, мэдэнэгүйбди».**

Ямар гунигтай үгэнүүд бэ! Аялгань бүришье һүрөөтэй байгаа ёһотой. Цыбенжаб аха саашань хөөрэг лэ даа:

— Алта малтаха ажалда амжалтатай, магтаалтай ябаһанайнгаа түлөө тэрэл 1942 ондо намайе сүлөөдэ гаргажа, Тенкинскэ управлениин алта бэдэрдэг разведрайондо асараа һэн. Тэндэ үдэр бүри гурба-дүрбэн метр гүнэзгытэйгөөр газар малта малтаһаар 1949 оной намар болотор, аяар долоон жэл болошоһон бэйнаб. Хардалгада орожо, үетэн нүхэдһөө, түрэл гаралһаа таһаржа, нютаг оронһоо гараһаар аяар арбан хоёр жэл болобоб. Тиигэжэ ябатараа, арбан хоногой амаралта эрижэ, табан зуун түхэриг мүнгэеэ хармаанлаад, харгын машинада һуужа, хоёр зуу гаран модоной газарта байһан Магадан хото ерэжэ, разведуправлениингээ кадрай таһагта хандажа: «Намайе нютагыемни табигты» гэһэн мэдүүлгэ барибаб. Минии талаамни болоходо, тэндэ хүдэлжэ байһан хүн Улаан-Үдэ хотоһоо байжа, минии бүхы хэрэгтэй саарһануудые өөрөө бэшэжэ үгэжэ, намайе табиха хэрэгтэ аргагүй ехэ туһа хүргэһыень мартангүй ходо һанажа ябагшаб. Тиигэжэ нютагайнгаа хүнэй туһаламжаар 1949 оной намар тэндэһээ табигдажа, наашаа гараа бэлэйб. Магадан хотоһоо арбаад хоногто ябажа, Садгородой зүүн хойно тогтобоб. Бүхы абажа ябаһан мүнгэеэ документнүүдтэеэ нэгэтэ эртэ үглөөгүүр хилээмэнэй магазинай олон хүн зоной түрисэлдөөн соо хулгайшанда тонуулһанаа һананаб. Зай, яалтайб? Тэрэ олон сооһоо яагаад хулгайшаниие олохобшинь! Тэрэ дороо тэндэ байһан олон зондо бүхы шадалаараа бархиржа байгаад, һүхирбэб: «Мэнэ һаяхан минии мүнгэтэй сумкыемни хүн абашабал! Тэрээн соо минии бүхы документнүүд һэн. Арбаад жэлдэ түрмөөр зобожо ябаһанаа, гэртээ табигдаад ябаһан хүнби. Документгүйгөөр яажа гэртээ ошохобиб? Мүнгыемни абаа хадаа, намайе хайрлажа, һайн хүн боложо, документнүүдыемни намда бусаагыш!» Тэндэһээ газаашаа гарахадамни, минии талаан боложо, шабханай хажууда документнүүдтэй сумкамни хэбтээ һэн. Баярлаһандаа энеэхэ, бахардаһандаа бархирха саг болоо һэн даа.

«Зай, хармаан соогоо хан гэхэ хашарһагүй болоһон Цыбенжаб хайшан гээд, амиды мэндэ холын танигдаагүй нютагһаа түрэһэн тоонтоёо бусаха гээшэбши?»—гэһэн бодол минии тархида тон түрүүлэн ороо бэлэй. Абажа ябаһан хубсаһаа бултыень худалдаха баатай бологдоо һэн ааб даа. Киев хотын украин яһанай Васильев гэжэ хүн минии тэндэ хооһо нойтоор зобожо ябахадамни, эдихэ юумэ үгэжэ, аргагүй туһалһан юм. Ядажа, зобожо ябахада, туһа хүргэһэн хүн ямар һайханаар һанагдадаг гээшэб! Тэрээндэ баярлаһандаа би мүнөө юугээшье үгэжэ туһалхаар бэлэнби гэжэ һанагшаб. Тиигэжэ Садгородой саана арба гаран хоногто һаатаһанайнгаа удаа поездоор түрэһэн нютаг тээшээ зорижо гараа һэм. Яба ябаһаар, арайхан гэжэ Карымай станци хүрэжэ, тэндээ поездһоо буушабаб. Декабрь һарын шэмэрүүн жабар хасарнуудыемни «мээхээрэн», сайшатар долёожо байхадань, баярлаһандаа оройдоошье ойлгохоёо болёод ябагдаа гээшэ. Станци дээрэ хэдэн буряадуудые хаража, аргагүй баярлаад, түрэлхи буряад хэлээрээ халташье һаань, хөөрэлдэхэ һанаатай: «Мэндээ!»—гэхэдэмни, хэншье намда харюусаагүй һэн. «Халагнишье халаг, хайран бэемни хүндэ хэрэггүй болошобо гү, али хоёр шэхэмни дүлииржэ, юумэ дуулахаяа болишобо гү?» гэхэ мэтын олон бодол толгой соогуурни бусалан арьялжа, багтажа ядаад, газаашаа нэбтэрэн, өөрынгөө хуби заяанда гомдоншье алдаһан байжа болооб.

Карымай станциһаа билет абажа, поезддо һуужа, Могойтынгоо станцида буухадамни, нюдэ анима шэб харанхы байгаа агша һэн. Хүйтэн гээшэнь аргагүй. Вокзал соо ороходомни, буряадууд олон байжа, одоол гэртээ ерэжэ, аха дүүгээ хараһандал, минии досоо һара нараар бадархадал гэбэ. Буряад ёһоор, тэдээниие мэндэшэлһэнэйнгээ удаа: «Хаанахибта?» гэжэ һураадхибаб. «Эндэхи» гэжэ хэлэһэнэйнгээ удаа, амандаа уһа балгаһандал, намайе тоогоогүй хэбэр үзүүлжэ, бултааран саашаа харашоо һэн. Тиигэжэ байтарни, нэгэ ород эхэнэр орожо ерэбэ. Би тэрээндэ хандаха ушартай болобоб: «Хаанаһаабта?» Тэрэ эхэнэр ехэ зүлгыгээр намда хандажа: «Агаһаа»—гэжэ харюусаба. Бишье ехээр баярлажа, саашань асуубаб: «Юугээр ерэбэт?» «Почтын машинада һуужа ерэбэб. Та Ага ошохоёо ябана гүт?»—гэжэ урдаһаамни асуухадань, хэдыхэн үгэ андалдаан соогоо Аюрзана хурлахайтаниие таниха байһандань, ехээр баярлаа бэлэйб. Тэрэл һүниндөө танигдаагүй тэрэ ород эхэнэрэй туһаламжаар почтын машинада һуужа, олон жэлдэ домоглоһон, түрэл Агаяа орожо ерээ һэм. Хубсаһа хунар муутайһаа боложо, үбэлэй хүйтэн жабартай һүни машинын кузов соо хэршье дааран һаа, үшөөл хүлдэшөөгүйгөө гайхагшаб...

Хүбэнтэй хүүртиг үмдэнхэй, сабхи гуталтай, хүнэй танихын аргагүй зүдэрүү шэг шарайтай, һахал һамбайдаа дарагдашаһан энэ хүмнай 1949 оной декабрь һарын хагсуу хүйтэн һүни Ага тосхондо ажаһуудаг Адуушын Аюрзанын тобхогорхон бишыхан байшангай үүдые аргаахан тоншожо, Долгор абгайгаа хүнжэлһөөнь бодхообо. Долгор абгайнь үни үхэһэндэ тоолоһон Цыбенжаб дүүгэйнгээ амиды мэндэ нютагаа ерээд, энэ үүдэнэй саанаһаа баяртайгаар миһэрэн, урдаһаань хаража байһые хаанаһаа мэдэхэнь даа. һахал һамбайдаа дарагдашаһан, зүдэрүүшэг шэгтэй, ехэ дааранги хүнэй гэртэ оромсоороо, тамхяа гаргажа татаха һамбаандань гэрэй эзэн эхэнэр тэрээндэ хандаха ёһотой болоодхибо:

— Нютаг хаанахиб?

— Эндэхи.

— Хаана ошожо ябанабта?

— Нютагаа, түрэлхидтөө ерэжэ ябаһан хүм даа. Намайе танинагүй аалта, абгай?

— Үг-гы... танинагүйлдяа.

— Бидэ хоёр нэгэ эхэ эсэгын зомди...

— Үгы, юу хэлэнэш иихэдээ? Ши, юрэдөө, хэн гээшэбши? Цыбенжаб гээшэ гүш? Амиды мэндэ орожо ерэбэгши?!—гэжэ эгэшэнь гэр соогоо сууряатайгаар һүхирөөд, Цыбенжаб дүүдээ аһашаһан байгаа. Гэртэ унтажа хэбтэһэн зон шаг шууяанай болоходо, гансата һэришөө һааб даа. Аюрзана хуряахайнь, Нина басаганиинь, һургуулида һурахаяа ерээд, эдээнэйдэ байһан Галсан ахайнь Жалсан-Доржо гэжэ хүбүүн унтариһаа мэгдүү түргэн бодожо хубсалаад, мэндэеэ хэлсэжэ, үни удаан хөөрэлдэбэ.

Цыбенжаб аха саашань ингэжэ хөөрэбэ:

— Үглөөдэрынь болобо. Долгор абгаймни намда ингэжэ хэлээ һэн: «Шинии тушаалгажа ошоһоной һүүлээр элдэб үзэлшэдтэ хандагша һэм. һүүлэй үедэ шамайе һалаа гэдэг байгаа. Тиихэдэнь үдэр саг гаргуулжа, гурба хоноод лэ, шиниингээ үмдэжэ ябаһан хубсаһа хунар суглуулжа, шатааха гэлсэжэ байгаабди... Яһан талаантайгаар үрдижэ ерэбэ гээшэбши? Ай, бурхан! Амиды мэндэ орожо ерэбэ ха юмши даа... Яашоо һайн юм!» Хэдыхэн хоноод байтарни, Агымнай милициин зургаанай таһагайхид намайе дуудажа: «Эндэ байжа болохогүй. 20 минутын турша соо үтэр түргэн Ага нютагһаа гаража ошо!»—гээ бэлэй. Иигүүлээд ши яахабши? Хуулиие эбдэхэгүйш, нарые альгаараа халхалхагүйш. Хамалганда ороод, арбаад жэлдэ үхэлэй харгыгаар арай шамайхан дамжажа ябаһанаа, амиды мэндэхэн түрэһэн нютагаа ерээд, эндээ ажана түбхин ажаһууха эрхэгүй байхада гомдохоор байгаа һэн даа. Дүрбэн зүг, найман хизаар эрилхэ харгы урдамни нээгдэбэ. Ябахал болоол даа, теэд хайшаа ошохобиб? «Ябаһан хүн яһа зууха, хэбтэһэн хүн хээли алдаха» гэжэ манай буряад арад дэмы хэлсэдэггүй. Орон дэлхэй уужам, орохо нүхэн олдоно аабза гэжэ һайхан һанаа һаналаад, поезддо һуужа, хойто зүг барижа ябабаб. Эрхүүгэй областиин Зэмэ (ородууд Зима гэдэг гээшэ) хотоор гурбан хоногто зайжа садантаад, наашаа Залари станци дээрэ ерэжэ буубаб. Тэндэһээ Нүхэдэй районой Тангат гэжэ нютагта ерэжэ тогтоод, хоёр һара тухай болоһонойнгоо удаа Хамхар һууринда ерэжэ, саашанхи хуби заяагаа олоһон байнаб. Тэндэ түрүүшээр адуушан ябааб, һүүлээрнь үхэр харааб. 1950 оной зун Зинаида Хулуева гэжэ урин зулгы басагантай танилсажа, хуби заяагаа ниилүүлжэ, айл бүлэ болоһон байнабди. Айл болоһон жэлдэмнай Раиса басагамнай гаража, аргагүй бидэнээ баярлуулаа бэлэй. Удаань Зина нүхэрни Василий, Дмитрий гэжэ нэрэтэй манай уг дамжуулха, минии нэрэ нэрлүүлхэ хоёр хүбүүдые удаа дараалан бэлэглээ һэн. Хамхар нютагта арбан табан жэлэй турша соо аргагүй һайн ябагдаа. Ажал дээрээ амжалташье яһала түйлагдаа. Ходо магтаалда, мүнгэн шангуудта хүртэгдөө. Тиигэжэ тэндэхи нютагай зоной дунда хүндэтэй хүнүүдэй нэгэниинь болоһон байгаа гээшэ хэб. Тэрэ нютагта һайхан досоохитой, аргагүй хүндэмүүшэ, тэнигэлэн зон ажаһуудаг юм. Тэдэнэй туһаламжаар, тэдэнэй һайхан үреэлээр би хүн боложо хүл дээрээ гараһанби.

Сагайнгаа ерэхэдэ, саһаншье хайладаг гээшэ ааб даа. Нютаг оронoo, аха дүүгээ һанахадамни, эльгэ зүрхэмни үбдэхэдэл гэбэ. Бүхы юумэн тэгшэшье һаа, нэгэл дутуутай ябахаш. Тиигэжэ 1965 ондо гэр бүлөөрөө иишээ зөөжэ ерэһэн зомди. 1966 оной намарһаа эхилжэ, колхоздоо хонишоноор хүдэлөөб. 1972 онһоо 1987 он болотор — арбан табан жэлэй туршада хусашан болоһо, Шэгдэнгэй нютагта гэр бүлөөрөө ажаһуугаабди. Тиигэжэ ябахадаа, ажалай һайн дүншье түйлагдаа, элдэб магтаалда хүртэгдөө. Ганса манайхинай түйлаһан түйлалта байгаагүй юм ааб даа. Нютагаймнай бүхы зоной хамһабари, колхозой хүтэлбэрилэгшэдэй туһаламжа гээшэ бидэниие саг үргэлжэ баясуулдаг байгаа. Жаран наһа хүрэжэ, пенсидэ гараад, «амархамни» гэжэ хэндэшье хэлэжэ үзөөгүйб даа. Амарха сүлөөгүйгөөр ажаллаһаар ябатарни, гэнтэ мэдэхэдэмни, наһаншье ошонтоһон, далан табатай үбгэжөөл болошоһон байжа байгдаа. Наһатай болоходо, бага сага үбшэн һаалта хэхэ даа. Тэрэл шалтагаанаар ажалаа орхихо баатай бологдоо һэн. Тэрэ гэһээр Согто-Хангил һууриндаа һайн һайхан ажаһуунхайбди. Тамын далайгаар тамаржа үзэһэн намда үхибүүдээ хаража мэндэ ябахаһаа үшөө ондоо ямар жаргал байха гээшэб даа?—гэжэ хэлээд, Цыбенжаб аха энэ хөөрөөгөө дүүргээ һэн.

Муу муухай хардалгада нэрбэгдэжэ, нютаг оронһоо гаража, зобожо тулижа ябаһан тухайгаа 1989 ондо тусхайта дээдын зургаануудта бэшэгээр тэрэ хандаһан байгаа. Тэрэ бэшэгтэнь Шэтэ хотоһоо дэлгэрэнгы харюу август һарада абтаба. Цыбенжаб Гуруев ямаршье зэмэгүй байһан байгаа!..

Дамба-Ринчин ЦЫРЕНЖАПОВ.

ТАСС ХИЛЫН СААНАҺАА

ВАШИНГТОН. Ядерна зэбсэг хэрэгсэлнүүдые газар доро туршалгые хизаарлаха тухай 1974 оной договорые ба амгалан зорилгоор газар доро ядерна тэһэрэлгэнүүдые үнгэргэхэ тухай 1976 оной договорые баталха хэрэг США-гай сенадта эхилээ. Захиргаанай зүгһөө эдэ договорнуудые эдэбхитэйгээр дэмжэхын тула тус тустань 16 ба 14 жэлнүүдэй хэрэгтэй болоһониинь халагламаар,— гэжэ зүбшэн хэлсэлгые нээхэ зуураа, гадаадын хэрэгүүдэй талаар сенадай комитедэй түрүүлэгшэ Клейборн Пелл мэдүүлһэн байна.

Эдэ хэлсээнүүдые бэелүүлгые шалгаха гурим тушаа США-гай засаг захиргаанай һэжэг түрэдэг байһан дээрэһээ газар дорохи ядерна туршалгануудай хүсые 150 килотонноор хизаарлаһан эдэ хэлсээнүүдые баталалга ингэжэ хойшолуулагдаһан юм ха. СССР-эй Президент М. С. Горбачев, США-гай Президент Дж. Буш хоёрой шалгалтын онол аргануд тухай шэнэ протоколнуудые зүбшэн хэлсэһэнэй удаа энэ асуудал гуримшуулагдаһан байгаа.

* * *

ПЕКИН. Арад зоной һуудал байдалые һайжаруулха, бүгэдэ ниитын бардам һайн һуудал байдал түйлаха зорилго Хитадай Компартиин ба арадай правительствын урда табигдана,— гэжэ түбэй партиина ба гүрэнэй зургаануудай түлөөлэгшэдтэй уулзахадаа, КНР-эй Госсоведэй премьер Ли Пэн мэдүүлээ һэн.

Хитадай правительствын толгойлогшын хэлэһэнэй ёһоор, үгытэй ядуу байдалтай хүн зондо туһаламжа үзүүлхэ талаар хүдэлмэридэ гээгдэнги национальна районуудта гол анхарал байн байн хандуулагдадаг болохо ёһотой. Энээнэй урда тээ иимэ районуудта мүнгэн ба материальна туһаламжа үзүүлхэ талаар гол хүсэлэл оролдолгонууд шэглүүлэгдэдэг байгаа һаа, энээнһээ хойшо бэеэ даагаад хүгжэхэ зорилгоор нютагай баялигуудые ашаглан хэрэглэхэдэнь тэдэнэртэ туһаламжа үзүүлдэг болохо юм.

«Хитад хадаа социалис гүрэн болоно,— гэжэ Ли Пэнэй хэлэһэн үгэнүүдые «Жэньминь жибао» газетэ дамжуулна.— Ороной районуудай ба хүн зоной зарим хубиин бардам һайн һуудал байдалтай болохо ябадалые дэмжэхэ зуураа, хүн бүхэниие шадалтай һуудал болгохые оролдонобди. Тус зорилгые бэелүүлгэ түбэй, мүн нютагай засагаархнидай хүсэлэл оролдолгонуудһаа дулдыдаха байна».

* * *

ХЕЛЬСИНКИ. ООН-ой шиидхэбэреэр ябажа байгаа 1990 он үзэг бэшэгэй уласхоорондын жэл гэжэ сонооходонхой, харин бүхы хэмжээ ябуулгануудые таарулан хүтэлбэрилгэ ЮНЕСКО-дэ даалтагдаһанхай юм. Финляндида ЮНЕСКО-гэй хэрэгүүдэй талаар комитет энэ шэглэлээр ябуулагдадаг хүдэлмэриие хүтэлбэрилдэг.

Мүнөө үедэ эндэхи 5000 шахуу һургуулинуудта 500 мянганһаа дээшэ һурагшад һурадаг юм. Гол һургуули дүүргэһэн хүбүүд, басагад тусхай мэргэжэл олгодог һургуулинуудта гү, али гимназинуудта һуралсалаа үргэлжэлүүлдэг. Ороной техническэ мэргэжэлэй һургуулинуудта 150 мянга гаран хүн, 460 гимназида 100 мянга шахуу һурагшад һурадаг. Удаань дуратай хүнүүдынь ороной 20 дээдэ һургуулинуудай нэгэндэнь орохо аргатай. Тэрээнһээ гадна Финляндида ехэшүүлэй 370 гаран һургуули нээгдэнхэй. Тэндэ жэл бүри 700 мянга шахуу хүн һурадаг юм.

15-һаа дээшэ наһанай 4 миллион шахуу финнүүдэй дундаһаа 1,8 миллионойнь дээдэ ба дунда һургуулитай байһаниинь гайхалтай бэшэ.

Алдарта Байгалаа аршалан хамгаалая!

ЖЭНХЭНИ ҺАЙХАН БАЙГ ЛЭ!

Хэтэ холын сагһаа хойшо Байгал тухай эгээл һайхан ульгэр, домогууд зохёогдодог, үреэлнүүд зорюулагдадаг байгаа гээшэ ааб даа. Байгал — манай сэдьхэл, Байгал — манай дуун, Байгал — манай ерээдүй гэһэн дүлэтэ үгэнүүдые бидэ хаанашье ябахадаа, зоной хэлсэжэ һуухыень шагнадаг байнабди. Теэд бидэ энэ ерээдүйгөө арюун сэбэрээр, нюдэнэйнгөө сэсэгы мэтээр хаража, гамнажа ябана гээшэ гүбди?

Һүүлэй жэлнүүдтэ арюун сэбэр, тунгалаг һайхан Байгалаймнай уһан бузарлагдажа эхилээ. Байгалай эрье тойроод, завод, фабриканууд, комбинадууд олоор баригдана, ой модон схээр отологдоно. Байгал далайда шудхан ородог Сүхэ, Баргажан, Сэлэнгэ, Үдэ, Дээдэ-Ангара, Кичерэ болон бусад гол горхон, мүрэнүүдэй уһан бузарлагдажа, Байгал руу олон мянган тонно химическэ бодосууд, хайр шорой хаягдана.

Алдарта нуур шадарай байгаалида Байгалай саада эрьедэ баригдаһан промышленна предприятинууд, илангаяа, Эрхүүгэй, Братскын ГЭС-үүд ехэ нүлөө үзүүлээ юм. Эрхүүгэй ГЭС-эй хаалтын баригдахада, Байгалай уһан 1,5 метрээр үргэгдөө бэлэй. Тиигэжэ манай Хойто-Байгалай, Баргажанай районуудай эгээл һайн сабшалан, таряалан уһанда абтажа, ажахынуудта аргагүй ехэ хохидол үзүүлһэн юм.

Манай Хойто-Байгалай районой газар дайда дээрэ ажалшадай һанал бодолые мэдэжэ абангүйгөөр, ямаршье зүбшэл һурангүйгөөр БАМ-ай барилга эхилэгдээ һэн. Тиигэжэ 150—200 жэл соо ургаһан нарһан, шэнэһэн, хуша модод сүм отологдожо, түмэр харгы, автохаргы, электрын элшэ хүсэ дамжуулха лини баригдаһан байха юм. Элдэбын леспромхозууд нээгдэжэ, ой модон хайра гамгүйгөөр хюдагдана. БАМ-ай харгын барилгада хабаадалсаһан олон мянган хүдэлмэришэд байгаалида харшаар хандажа, модо хэрэгтэй, хэрэггүй, газарнуудта ... онһон байна. Уһа, сөөрэмүүд б...зарлагдаа, ан гүрөөлнүүд үсөөрүүлэгдээ.

БАМ-ай харгы үхэр малай, орын, адуунай, зэрлиг ан амитадай бэлшэдэг газараар баригдажа, Хойто-Байгалай байгаалида үзэгдөөгүй ехэ хохидол үзүүлһэн байна. Юундэ иимэ юумэн болооб? Барилгашад, гансал БАМ-ай барилга хээд, бэшэ юумэн тухай, байгаали тухай һаналаа табидаггүй байгаа бшуу.

Северобайкальск хотые абаад үзэе. Байгалай хойто эрье хадхаад оршонхой. БАМ-ай барилгашад үнгэржэ ерэхэдээ, Байгалай эгээл эрьедэ «Нептун» гэһэн кооператив байгуулжа, катернуудые, автомашинануудые табиха гаражнуудые, хоёр дабхар гэрнүүдһээ бүридэһэн бүхэли посёлок бодхообо. Иигэжэ автомашинануудай, катернуудай хэрэглэһэн тоһон сэхэ Байгал руу урдан ороно бшуу.

Эндэ хэн зэмэтэйб? Арадай депутадуудай городской Соведэй гүйсэдком (түрүүлэгшэнь В. А. Бодров) сэхэ зэмэтэй. Энэ кооперативай ажал ябуулгаяа һаял эхилжэ байхада, болюулха тухай хөөрэлдөөн яһала болоо һэн. «Нептун» кооперативай барилга үргэлжэлһөөр, Байгал руу эдеэ хоолой үлэгдэлнүүд, химическэ бодосуудтай уһан, бог шорой хаягдажа, сэнхир һайхан уһатай нуурнай бузарлагдаһаар.

Үдэр ошохо бүри Северобайкальск хотодо байрын гэрнүүд, социально-соёлой байшангууд бүри олоор ербын бодоно. Энэ ехэ һайн гээшэ. Теэд арбан жэлэй саанахана баригдаһан уһа сэбэрлэхэ түхеэрэлгын хүсэ шадалынь багадажа эхилбэ. Городой ажалшадай, промышленна предприятинуудай хэрэглэһэн уһа һайн шанартайгаар сэбэрлэхын, Байгал руу сэбэр уһа хаяхын тула хоёрдохи ээлжээнэй барилга эхилхэ шухала. Энэ барилга мүнөө хүрэтэр эхилэгдээгүй байһаар. Северобайкальск хотодо дүшэ гаран промышленна предприятинууд бии. Эдэнэр уһа сэбэрлэхэ түхеэрэлгын барилгада бултадаа мүнгэ һомолхо ёһотой. «Нижнеангарсктрансстрой» трестын коллектив энэ объектын барилга эхилхэ ёһотой аад, элдэбын шалтагаан бэдэржэ, хойшонь татажа байһаар.

Саашадаа иимэ байдалтай эбсэхын аргагүй. Нэгэн гэбэл, Северобайкальск хотодо байрын гэрнүүдэй барилга огто болюулха, үгы гэбэл уһа сэбэрлэхэ түхеэрэлгэнүүдэй хоёрдохи ээлжээе бариха хүдэлмэри түргэдхэхэ хэрэгтэй. Бэшэ арга үгы. Энээн тухай һаяшаг болоһон КПСС-эй Северобайкальскын горкомой пленум, арадай депутадуудай городской Соведэй гүйсэдкомой сесси дээрэ шанга хөөрэлдөөн болоо һэн. Уһа сэбэрлэхэ түхеэрэлгын хоёрдохи ээлжээнэй барилга байгша оной хоёрдохи квартал соо эхилхээр хараалагдаба. Теэд мүнөө бэлэдхэлэй ямаршье хүдэлмэри хэгдэнэгүй. Энэ барилга хараалагдаһан болзортоо эхилээгүй. Северобайкальск хотын ниитын эмхинүүд энэ асуудалые өөрынгөө хиналта доро абанхай.

Залуу Северобайкальск хотодо автобазанууд олон. Жолоошод автомашинануудые заһабарилхадаа, шэнгэн түлишэ, хэрэглэгдэһэн тоһоёо газар дээрэ сэхэ адхана. Тэрэнь хура бороогой уһантай худхалдажа, мүн лэ Байгал руу урдан ороно бшуу. Автобаза бүхэндэ хэрэглэгдэһэн тоһо суглуулха тусгаар амһартанууд, худагууд байха зэргэтэй. Олохон автобазануудта хэрэглэгдэһэн тоһон суглуулагданагүй. Энэ харюусалгатай хүдэлмэрие гүримшуулхаар саг ерээ гэжэ һанагдана.

Манай Северобайкальскын байгаали хамгаалха комитедэй хүдэлмэрилэгшэд городской автобазануудаар ябажа, хүдэлмэришэдэй, хүтэлбэрилэгшэдэй дунда ойлгууламжын хүдэлмэри ябуулна, эрилтээ шангадхана. «Нижнеангарсктрансстрой» трестын автобазын (начальнигынь В. В. Болдовский), УРС-ын автобазын (начальнигынь В. И. Янов) коллективүүд хэрэглэгдэһэн тоһоёо суглуулдаг болобо.

Оньһожоруулагдамал 137-дохи автобазын, Северобайкальскын автопредприятиин, районой харгы заһабаридаг управлениин автобазануудай коллективүүдэй ажал манай байгаали хамгаалха комитедэй шанга хиналта доро абтанхай. Эдэнэр хэрэглэгдэһэн тоһоёо суглуулха худагуудые түмэр бетоноор барижа эхилбэ.

Северобайкальск хотодо оршодог промышленна предприятинууд, барилгын организацинуудай коллективүүд Байгалай хойто эрьедэ ажаһуудагаа мэдэхэ, ойлгохо, хүн бүхэн ехэ анхаралтайгаар оршон тойрон байгаалидаа хандаха ёһотой гэжэ һанагдана. Хүн бүхэнэй тиимэ һэшхэлтэйхэнээр, харюусалга ехэтэйхэнээр байгаалида хандаа һаань, Северобайкальск хотын үйлсэнүүдтэ модон ехээр таригдаха, үйлсэ талмайнууд сэбэр һайхан байха һэн.

Бог шорой, эдеэ хоолой үлэгдэлнүүдые суглуулжа үгы хэхэ албан городтомнай үшөөл үгы. Тиимэһээл ойрын ой тайга соо элдэбын юумэн — хуушаржа муудаһан хубсаһа хунар, түмэр баанханууд, модон хэрэгсэлнүүд хаягдажа, байгаали бузарлагдана. Городто дүтэ бог шорой суглуулжа усадхаха газар байгуулха саг хүрэжэ ерээ.

Арадай депутадуудай городской Соведэй гүйсэдком энэ асуудалые ойрын сагта зүб тээшэнь шиидхэхэ ёһотой. Тиимэ эрилтэ байгаали хамгаалха районой комитет табижа, энэ асуудалые мүн лэ хиналта дороо абаба. Хура бороогой уһа суглуулха, сэбэрлэхэ тусхай түхеэрэлгэ Северобайкальск хотодо бариха шухала. Тус харюусалгатай ажалые энэ жэлдэ эхилхэ хэрэгтэй.

Урдань Северобайкальск хотодомнай 37 котельнэнүүд хара утаа хаяжа байдаг бэлэй. Городой түбэй котельнын ашаглалгада оруулагдаһанһаа хойшо бага котельнэнүүдые хаажа эхилээбди. Мүнөө городто 4 котельнэ үлэнхэй. Эдэниие хаахын тула бидэ түбэй котельнэ соо уһа халааха үшөө нэгэ наймадахи пеэшэн тодхохо болоод байнабди. Баһал тэрэ «Нижнеангарсктрансстрой» трестын хүтэлбэрилэгшэд энэ барилга эхилхэ хэрэгтэ һаад түбэг үзүүлнэ. Энэ барилга бүри үнгэрһэн жэлдэ эхилхэ аад, мүнөө хүрэтэр унжагайрһаар.

Хүүргэ баридаг «Мостострой-9», «ЗапБАМстроймеханизация» трестнүүдэй хүдэлмэрилэгшэд Хойто-Байгалай байгаалида аргагүй ехэ хохидол үзүүлээ. Эдэнэр модо хайра гамгүйгөөр отолжо, газар малтахынгаа хажуугаар ой модон соо консервын баанхануудые, түмэр түдэгэ, бог шорой үлөөнэ.

Оньһожоруулагдамал 161 дэхи колоннын хүдэлмэришэд Тоннельный посёлок шадар бүхэли экскаватор малтаад, Бодайбо нүүжэ ябашоо. Энэ экскаватор хура бороо, һалхи шуурган доро жэбэржэ хэбтэдэг.

Вагон гэрнүүд, эбдэрхэй автомашинанууд, тракторнууд БАМ-ай барилгашадай ажаһууһан газарнуудаар дүүрэн орхигдонхой. Хэн эдэниие суглуулха гээшэб? Энээн тухай яһалал хөөрэлдөөн гарадаг. 135-дахи, 161-дэхи оньһожоруулагдамал колоннонуудай, хүүргэ баридаг 47-дохи, 54-дэхи отрядуудай коллективүүд Янчукан, Тоннельный, Разлив посёлогууд шадар обоо хүбөө бог шорой, түмэр түдэгэ хаяад, мүнөө Бодайбо нүүбэ. Эдэ коллективүүдэй хүтэлбэрилэгшэдтэ манай байгаали хамгаалха районой комитет бэшэг-акт эльгээһэн байгаа. Байгша оной июниин 1 болотор дээрэ дурдагдаһан ажахынуудай хүдэлмэришэд гэдэргээ бусажа, үлэгдэлнүүдээ сүм усадхаха ёһотой. Тиигээгүй һаа, эдэнэр хүндэ яла түлэхэ, хэрэгыень арадай сүүд хараха, сэгнэлтэ үгэхэ болоно.

Хойто-Муяын хадануудай дундуур 54 километр утатай түмэр харгы бариха хүдэлмэридэ ехэ олон организацинуудай коллективүүд хабаадаһан байха юм. Эдэнэр саг зуурын посёлогуудые барьяад, хүдэлдэг байгаа. Мүнөө барилгашад эндэһээ булта нүүжэ ошоо. Эдэнэй һууһан газарнуудта вагон гэрнүүд, автомашинануудай, тракторнуудай резинэ мөөрнүүд, кузовууд болон бусад элдэб эсын юумэн хаягданхай. Бидэ нэгэ гүрэн соо ажаһуунабди, ажалланабди. Байгаалидаа иимэ зэрлигээр хандажа болохоор аал?

Районоймнай ажахынуудай хүтэлбэрилэгшэд, партийна, совет хүдэлмэрилэгшэд ойлгууламжын, хүмүүжүүлгын хүдэлмэри ехэл муугаар ябуулна. Илангаяа «Нижнеангарсктрансстрой», «Мостострой-9», «ЗапБАМстроймеханизация» трестнүүдэй парткомууд, коммунистнууд Байгал шадарай байгаали хамгаалха талаар хүдэлмэри һулаар ябуулна. Тиимэһээ хүдэлмэришэдынь байгаалида харшаар хандана.

Байгал нуураа арюун сэбэр байлгахын тула бидэ бултадаа эрид шангаар тэмсэл ябуулха ёһотойбди. Байгал нуурые абарха хэрэгтэмнай ондоо хэншье туһалхагүй. Бидэ өөһэдөө оролдохо, тэмсэхэ нангин уялгатайбди. БАМ-ай барилгашадай үлөөһэн бог шорой, түмэр түдэгэ сүм сэбэрлэхэ, Хойто-Байгалайнгаа газар дайдые, ой модые ариг сэбэрээр байлгаха арга боломжо районоймнай ажалшадта бии.

Үнгэрһэн жэлдэ Америкын, Италиин, Франциин аяншалагшад манай Хойто-Байгалаар ябажа, ямар нэгэ туһаламжа хүргэхэмнай гү гээд дурадхал оруулаа юм. Байгалайнгаа баялигые, байгаалиие бидэ өөһэдынгөө гараар, оролдолго шадабаряар хамгаалхабди. Эрилтээ шангадхаха шухала. Ойлгууламжын, хүмүүжүүлгын хүдэлмэри эдэбхитэйгээр ябуулха болонобди. Ажахынуудай хүтэлбэрилэгшэд Байгал шадарай байгаали хамгаалха хэрэгтэ бүхы хүсэ шадалаа элсүүлхэ ёһотой.

Һүүлэй мэдээгээр Хойто-Байгалай райондо байгаали хамгаалха хэрэгтэ 400 гаран хүн хабаадалсана. Эдэнэй олонхинь арадай депутадууд, врачнууд, ойн модо хамгаалха ажахынуудай хүдэлмэрилэгшэд болоно. Байгал шадарай байгаали хамгаалха хэрэгтэ һургуулиин үхибүүдые олоор хабадуулха шухала гээд һанагдана. Үхибүүдые бага балшар наһанһаань түрэл байгаалида дуратайгаар хүмүүжүүлхэ гээшэ тон ехэ удха шанартай.

Хойто-Байгалай райондо Байгал шадарай байгаали хамгаалха талаар зарим тэды ажал хэгдэнэ. Энэ бидэнэй һанал бодолые хүсэд һайнаар хангаанагүй. Байгалайнгаа байгаали хамгаалха хэрэгтэ районой ажалшад бултадаа оролдохо, эдэбхи үүсхэл гаргаха, тэмсэхэ, хараалһан хэмжээ ябуулгануудаа хэрэг дээрэнь бэелүүлхэ болоно. Хойто-Байгалда дура зоргоороо модо отолхо ябадалые огто болюулха хэрэгтэй. Уһа сэбэрлэхэ түхеэрэлгэнүүдэй хүдэлмэрие шанга хиналта доро абанхайбди. Манай Хойто-Байгалай районой байгаали хамгаалха комитедэй коллектив районойнгоо ажалшадтай хамта Байгал шадарайнгаа байгаали хамгаалха хүдэлмэри саашадаа бүри һайнаар бэелүүлдэг болохо, дутагдалнуудаа сүм усадхаха аргатай, шадалтай гэжэ хэлэхэ байнаб.

П. НЕПОМНЯЩИХ,
Хойто-Байгалай байгаали хамгаалха комитедэй түрүүлэгшэ.

Спорт

Республикын ипподром дээрэ агта хүлэгүүдые урилдалгаар Алас-Дурна зүгэй зонын мүрысөөн боложо, түрүү һуури эзэлхын түлөө командануудай дунда хоёр үдэрэй туршада шанга тэмсэл болобо.

Заншалта мүрысөөндэ Амарай, Шэтын, Эрхүүгэй областьнуудай, Буряадай АССР-эй хүлэгүүд хабаадалсаа юм. РСФСР-эй Гүрэнэй агропромой, Бүхэроссиин моридой заводуудай нэгэдэлэй, Буряадай АССР-эй эмхидхэһэн мүрысөөндэ дурсагдагша областьнууд болон манай республикын зуугаад агта хүлэгүүд хабаадажа, зоно соогоо эрхим хүлэгүүдэй нэрэ зэргэдэ хүртэхын түлөө тэмсээ.

Урилдаанай түрүүшын үдэртэ табяад морин хабаадажа, 9 зайда хубаараад мүрысэһэн байна.

— Ипподромой урилдаанай харгы дээрэ 1985 ондо түрэһэн Липа, Империя, Молодец, Предлог хүлэгүүд 1600 метрэй зайда мүрысэнэ. Эндэ эрхим саг харуулһан хүлэг Буряадай ипподромой табиһан шанда хүртэхэ,— гэжэ микрофоноор соносхогдоно.

Дүрбэн хүлэгүүдэй дундаһаа Эрхүүгэй областиин Молодец һүүлшын 400-гаад метрэй үлэхэдэ, урдань ороод ябаһан манай Липа, Амарай областьһоо ерэһэн Империя моридые хүсэжэ, урдань орожо шадаа. Тиигэжэ Олег Бородиной жолоодоһон энэ азарга зайгаа 2 минута 15 секунда соо гаталжа, түрүү һуурида гараба. Удаадахи хоёр һууринуудые Амарай, Шэтын областьнуудай хүлэгүүд эзэлһэн байба.

Эдэнэрэй удаа бэрхэшээлнүүдые дабалгатайгаар үнгэргэгдэһэн мүрысөөндэ манай спортсмен, спортын мастерта кандидат Олег Вислов 12 бэрхэшээлнүүдые нэгэшье ялада оронгүй, 1 минута 30 секунда соо дабажа, түрүү һуури эзэлхэдээ, Буряадай АССР-эй Профсоюзуудай спортын бүлгэмэй шанда хүртэһэн ба командадаа 12 очко нэмэри асарһан байха юм.

Шэтын агропромой болон Эрхүүгэй ипподромой шангуудта гурба ба энээнһээ аха наһатай хүлэгүүдэй дундаһаа Амарай, Эрхүүгэй областьнуудай хүлэгүүд эрхимлэжэ ерээ. Манай командын түлөөлэгшэд Томский, Болдохонов гэгшэдэй жолоодоһон азарганууд эрхимлэһэн хүлэгүүдһээ 2,5 секундаар хожомдожо, гурбадахи, дүрбэдэхи һууринуудта гараһан байна.

2400 метрэй зайда урилдаһан хүлэгүүдэй дундаһаа манай республикын Николай Кузнецовой жолоодоһон Компонент зайгаа 4 минута соо дабажа ерэхэдээ, түрүү һуурида гаража, Амарай областиин шан бэлэгтэ хүртэнэ. Үнгэрэгшэ жэлдэ энэ зайда үнгэргэгдэһэн урилдаанда Компонент Амарай областиин Заир азаргаһаа хэдэхэн секундаар хожом ерэжэ, гурбадахи һуури эзэлээ һэн. Харин мүнөө тэрэ эрхимлэжэ шадаа ха юм.

АМАРАЙХИД ТҮРҮҮЛНЭ

Үүлтэртэ моридые үсхэбэридэг Буряадай АССР-эй фермын шанда Тамара Щелевагай унаһан Булат азарга хүртэжэ, командынгаа гэшүүдые баясуулба.

— Мүрысөөнэй түрүүшын үдэрэй дүнгөөр Амарай областиин команда 43 очкотой түрүүлжэ ябана. Манай командынхид эрхимлэгшэдһээ 4 очкогоор гээгдэнхэй гурбадахи һуури эзэлнэ. Хоёрдохи һуурида Эрхүүгэй областиин команда гараа,— гэжэ ипподромой үйлэдбэриин таһагые даагша Д. Ж. Чердонов хөөрөө һэн.— Үглөөдэр һүүлшын үдэрэй урилдаануудта түрүүлжэ гараха зорилго урдаа табинабди,— гээд тэрэ нэмээ һэн.

Буряадай АССР-эй суглуулагдамал командын гэшүүд Николай Кузнецов, Николай Тимофеев, Фёдор Добосов, бэрхэшээлнүүдые дабалгатайгаар мүрысөөнүүдые үнгэргэхэдөө шадамар болоһон СССР-эй спортын мастерта кандидадууд Ольга Кухаренко, Олег Вислов болон бусад командаяа түрүү һуурида гаргахын түлөө оролдохонь дамжаггүй гэжэ хүлеэгдэнэ. Юуб гэхэдэ, эдэнэр үнгэрэгшэ жэлдэ хэдэн жэлэй туршада эзэлжэ ябадаг түрүү һуурида алдажа, аяар гурбан кубогаа айлшадтаа бэлэглээ һэм шуу.

Тэрэшэлэн манай командатай жэл бүри түрүү һуури буляалдажа ябадаг Примориин, Хабаровскын, Алтайн хизаарнуудай, мүн Тувын АССР-эй суглуулагдамал командануд ерэхэ аад, ерээгүй.

Урилдаанай һүүлшын үдэр команда бүхэнэй хатарша хүлэгүүд юһэн зүйлөөр шанга тулалдаатай мүрысөө үнгэргэхэ болоно. Эндэл али командын хүлэгүүд хурдан, солбон байнаб, эндэһээл али командануудай эрхим дүн харуулжа, зонын үүлтэртэ моридые үсхэбэрилдэг Бүхэсоюзна заводой болон моридые һургадаг спортын клубай дамжуулгын кубогуудта хүртэхэнь гээшэб?

Б. ЦЫРЕМПИЛОВ.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: спортын мастерта кандидат Ольга Кухаренко бэрхэшээлнүүдые дабажа ябана.

Авторай фото.

ҺУР ХАРБАЛГЫН ҺОНИН

Һур харбалгаар Европын түрүү һуури эзэлхын түлөө мүрысөөн Испаниин Барселоно хотодохи сагаалса дээрэ үнгэргэгдэжэ байна. 1992 ондо Олимпиин наадануудай болохо сагаалса дээрэ энэ түбиин 20 шахуу ороной мэргэшүүл хабаадана.

Суута совет мэргэшүүл — дэлхэйн чемпионууд Владимир Ешеев, Станислав Забродский (хоюулаа Москваһаа), дэлхэйн түрүү һуури эзэлхын түлөө мүрысөөндэ шанда хүртэһэн Вадим Шикарев (Душанбе) гэгшэдтэй хамта Улаан-Үдын техническэ мэргэжэлэй 7-дохи училищиин һурагша, 17 наһатай уласхоорондын классай спортын мастер Валерий Лысенко эрэшүүлэй дунда СССР-эй суглуулагдамал командын бүридэлдэ оруулагдаад, энэ ехэ мүрысөөндэ хабаадажа байна.

«Динамо» бүлгэмэй республиканскэ соведэй дэргэдэхи «Годли» гэжэ Олимпиадада бэлэдхэлэй түбэй тренер Л. Ш. Халудоровай һурагша нёдондо жэл бүлгэмэйнгөө Түбэй соведэй чемпион болоһон, Брест хотодо үнгэргэгдэһэн СССР-эй түрүү һуури эзэлхын түлөө мүрысөөндэ бронзо медаляар шагнагдаһан намтартай. Гадна тэрэ Грецидэ үнгэргэгдэһэн Европын чемпионадта хабаадахадаа, 80 гаран мэргэшүүл сооһоо 20-дохи һуури эзэлээ һэн.

Һур хэрбалгаар уласхоорондын заншалта мүрысөөн Бельгиин ниислэл—Брюссель хотодо боложо байна. «Динамо» бүлгэмэй Түбэй соведэй суглуулагдамал командын бүридэлдэ оруулагдажа, республиканскэ соведэй тренер, уласхоорондын классай спортын мастер Валентин Дарханов энэ ехэ мүрысөөндэ хабаадана. Тус бүлгэмэй Түбэй соведэй ахамад тренер, СССР-эй габьяата тренер Мэлс Юндунович Дабаев командые хүтэлбэрилнэ.

• • •

Һур харбалгаар РСФСР-эй һурагшадай спартакиада Уфа шадархи Бирск хотодо болобо. Хүбүүд болон басагадай 8—8 команда хабаадаһан байгаа.

Мүрысөөнэй дүнгүүдээр Шэтын областиин суглуулагдамал команда илалта түйлажа, РСФСР-эй спартакиадын чемпионууд болобо. Буряадай АССР-эй мэргэшүүл хоёрдохи һуури эзэлбэ. Хүбүүднэй бронзо медальнуудаар шагнагдаһан, басагаднай дүрбэдэхи һуури эзэлһэн байха юм.

Хубиин тоосоогоор Улаан-Үдын хүүгэдэй спортын һургуулиин һурагша, спортын мастерта кандидат Таня Бурцева түгэсхэлэй наадонда 308 очко абажа, мүнгэн медаляар шагнагдаа. Захаминай районой Үлэгшэнэй дунда һургуулиин һурагша Бальжинима Цыремпилов 300 очкотойгоор хүбүүдэй дундаһаа хоёрдохи һуури эзэлбэ.

Б-М. ЖИГЖИТОВ.

КОМАНДААРАА ИЛАБА

Дүрэ буляалдалгын барилдаагаар уласхоорондын мүрысөөн Монголой Арадай Республикын ниислэл хотодо болобо. «Хөдөлмөр» бүлгэмэй эмхидхэдэг энэ мүрысөөндэ СССР-эй профсоюзуудай суглуулагдамал команда, Улаан-Үдын спортсменүүд, МНР-эй барилдаашад хабаадаһан байгаа.

Мүрысөөнэй дүнгүүдые согсолходо, Улаан-Үдын авиационно заводой слесарь, энэ жэлдэ СССР-эй чемпионадта бронзо медаляар шагнагдагша, спортын мастер Александр Бардаханов 68 килограммай шэгнүүртэ онсо шалгаржа, чемпион болобо.

Улаан-Үдын гарнизонһоо Түмэн Жаргалов, Андриян Анганов, «Динамоһаа» Антон Батуев, Владимир Ванкеев, багшанарай институдай студент, Александр Монзоев гэгшэд өөһэд өөһэдынгөө шэгнүүрнүүдтэ хоёрдохи һууринуудые эзэлбэ. Спортын мастер Юрий Майдарханов бронзо медаляар шагнагдаһан байха юм.

Б. БАТОМУНКОЕВ.

ХҮДЭЛМЭРИШЭДЭЙ СПАРТАКИАДА

Доржи Банзаровай нэрэмжэтэ багшанарай институдай студентнүүдэй Сурхайта нуурай эрьедэ оршодог баазын стадион дээрэ республикын энергетигүүдэй спартакиада боложо дүүрэбэ.

Республикын энергетигүүдэй спартакиадада 150 хүн хабаадажа, спортын 4 зүйлөөр мүрысэбэ. Эдэнэр хүнгэн атлетикээр, футбол, волейбол болон аргамжа таталгаар мүрысэһэн байна. Эндэ «Бурятэнергострой» трестын, Гусиноозёрскын урда сетьнүүдэй болон хоёрдохи ТЭЦ-эй командануд түрүүшын гурбан һуури эзэлээ.

«Бурятэнергострой» трестын суглуулагдамал командын гэшүүд футболоор наадахадаа, бэрхэ байба. Мүн тус командын түлөөлэгшэ, тренер Владимир Борисов 100 метрэй зайе 11,6 секунда соо гаталһан, 5 метр 87 сантиметр утые харайһан байха юм. Эхэнэрнүүдэй дунда граната шэдэлгээр үнгэргэгдэһэн мүрысөөндэ «Бурятэнергострой» трестын Туяана Халматова эрхим дүн харуулаа. Мүн эхэнэрнүүдэй дунда волейболоор үнгэргэгдэһэн наадаанда энергетигүүдэй команда илажа гараһан байха юм.

В. СОБЕННИКОВ.

ПРАВДА БУРЯТИИ
Мүнөөдэрэй номерто

«СССР-эй хуулияр хараалагдаагүй зэбсэгтэ эмхидхэлнүүдые байгуулгые хорихо ба хуули бусаар хадагалжа байһан буу зэбсэг хуряан абаха тухай» СССР-эй Президентын Указ газетын мүнөөдэрэй номерой нэгэдэхи хуудаһанда тунхаглагдана.

Москвада, Димитровэй үйлсэдэ оршодог «Октябрьская» гостиницада июлиин 25-да КПСС-эй ЦК-гай саг үргэлжэ хүдэлжэ байха хэблэлэй түб нээгдэһэн байна. Олондо мэдээсэл дамжуулдаг хэрэгсэлнүүдэй хүдэлмэрилэгшэд энэ түбтэ түрүүшынхиеэ уулзалгые КПСС-эй ЦК-гай Политбюрогой гэшүүн, КПСС-эй ЦК-гай секретарь А. С. Дзасоховтой үнгэргэбэ.

«Республикын хүгжэлтын гурбан шэглэл»— Улаан-Үдын авиационно нэгэдэлэй генеральна директор Ю. Кравцовой Буряадай АССР-эй Министрнүүдэй Соведтэ, КПСС-эй Буряадай обкомдо эльгээһэн бэшэг иимэ гаршагтай.

Республика дотор боложо үнгэрһэн «Байгал — дэлхэйн эрдэни субад» гэһэн уласхоорондын фестиваль тухай фото-мэдээсэлнүүд газетын нэгэдэхи хуудаһанда үгтөө.

Хүдөөгэй үмсын байдал һэргээн хүгжөөхэ республика дотор бии байһан дүй дүршэлые шэнжэлэн үзэхэ тон шухала. Буряадай АССР-эй Министрнүүдэй Соведэй совет хүдэлмэриин кабинедэй методическа соведэй нүүдэл заседани Түнхэнэй райондо үнгэргэгдэһэн байна. Тэрээн тухай А. Базархандаевай тоосоон номерто.

Улаан-Үдын авиационно үйлэдбэриин нэгэдэлэй СМУ-гай бригадир А. Бухольцевай корреспонденци дотор нэгэдэлэй барилгашадай муу шанартай хүдэлмэри тухай хэлэнэ. Барилгашад олон дутуу дунданууд-тайгаар байрын гэрнүүдые ашаглалгада тушаажа, хүн зониие зобоодог гэжэ тэрэ бэшэнэ.

Сэнхир экран

НЭГЭДЭХИ ПРОГРАММА

МОСКВА. 7.30—«120 минута». 9.35 — Мультфильмнүүд. 10.05 —«Берег русский, берег дальний»— баримтата фильм. 10.25 — Шатанууд. 11.45—«Оршон байгыш, Газар дэлхэймнай!» 12.40—«16-тай ба тэрээнһээ дээшэ наһатайшуулда». 13.30 — Время. 16.00— Ашхабад хотын хүүгэдэй филармониин скрипачнуудай ансамблиин концерт. 16.30—Мальдивай республикын национальна һайндэртэ — Дулдыданги бэшэ байдалай үдэртэ. 17.00—«Ороохо зөөлгын харгынуудта» — теле-хүүргэ. 18.00— һайн һайхан дура хүсэлэнгүүдэй нааданууд. Бейсбол. СССР-эй ба США-гай суглуулагдамал командануд. 18.45— Мультфильм. 19.00— Время. 19.30— һайн һайхан дура хүсэлэнгүүдэй нааданууд. Хүнгэн атлетикэ. 21.50— Мультфильм. 22.00— Время. 22.30—«Бенони и Роза»—6 серитэй уран һайханай фильм. 6-дахи сери. 23.30 — Шухала асуудалаар хөөрэлдөөн. 23.40— Хүгжэмтэ дамжуулга. 00.10—«Хараа бодол» программын тусхай дамжуулга. 01.55— һайн һайхан дура хүсэлэнгүүдэй нааданууд. Бейсбол. СССР-эй ба США-гай суглуулагдамал командануд. 02.40— Шэнэ һонин.

ХОЕРДОХИ ПРОГРАММА

МОСКВА. 9.00 — Үглөөнэй гимнастика. 9.15— «Госпиталь» — солдадууд-афганецууд тухай баримтата фильм. 9.55—«Арадай дуунай һайндэр. 10.25—«В поисках утраченного сокровища»—уран һайханай фильм. 2-дохи сери. 11.30— Мультфильм. 12.00—«И это все о нем»— уран һайханай фильм. 5-дахи, 6-дахи сери. 14.10— Фортепианна хүгжэмэй концерт. УЛААН-ҮДЭ. 16.50— А. Колкер. «Любовь всегда загадка» — Красноярскын хүгжэмтэ комедиин театрай зүжэг. Забһарлалгадань — Мультфильм. 18.50 — «Чемпионуудай парад»—Улаан-Үдын студиин киноочерк. 19.10 —«Талын галнууд» (буряадаар). 19.55— Буряад ороной һонинууд. МОСКВА. 21.00—«Амгалан нойрсогты, багашуул!» 21.15— Баримтата фильм. 21.25 — Мэдээсэлнүүд, соносхолнууд. 21.30—«Компьютертэй хамта аккордеоноор гүйсэдхэгдэхэ соло». 21.50— һайн һайхан дура хүсэлэнгүүдэй нааданууд. Гандбол. Эрэшүүл. Волейбол. Эхэнэрнүүд. Уһан дээгүүр бумбэгөөр наадалга. СССР-эй ба Испаниин суглуулагдамал командануд.

Редактор
Р. Б. ГАРМАЕВ.

Кино, театрнуудта

«Дружба»
«Черные ступни»— в 9-30, «Берег Спасения» (2 с.)— в 11, 13-40, 16-20, 19, «Кокон»— в 22.
«Родина»
Мультфильмы— в 10, 16-40, «Месть и закон» (2 с.)— в 11-20, 20-50, «Зита и Гита» (2 с) — в 14, 18-10.
«Прогресс»
Красный зал —«Комедия о Лисистрате»— в 10, 12, 14-10, 16-20, 18-30, 20-40.
Зелёный зал —«Частный детектив, или операция «Кооперация»— в 9-40, 11-50, 14, 16-10, 18-20, 20-30.
«Октябрь»
«Кащей Бессмертный»— в 9-40, «Поджигатели»— в 11, 15-50, 20-20, «Ситара» (2 с.)— в 13-10, 17-50.
«Восток»
«Лето в раковине» (2 с.)— в 15-30, «Вчера»— в 17, 19, 21.
«Байкал»
«Без единой улики»— в 18-30, 20-30.
«Аршан»
«Полет навигатора»— в 19, 21.
ДК «Текстильщик»
«Жикина династия»— в 18, 20.

НАШ АДРЕС:
670000, УЛАН-УДЭ
ул. Каландаришвили, 23

Телефоны редакции: редактор—2-50-96, приемная—2-54-54, зам. редактора —2-68-08, зам. редактора —2-62-62, отв. секретарь —2-50-52, секретариат —2-66-76; отделы: партийной жизни и пропаганды —2-60-91, 2-56-23, промышленности и строительства — 2-61-35, агропромышленный —2-64-36, 2-63-86; советского строительства и быта —2-69-58; культуры и школ —2-60-21, 2-57-63; информации —2-34-05; переводов —2-54-93; писем и селькоров —2-67-81; корректорская—2-33-61; выпускающие—2-35-95; собственные корреспонденты: п. Баргузин —91-1-44, г. Северобайкальск —35-73, п. Хоринск—55-6-90, г. Закаменск—31-61, п. Кырен—91-9-79, п. Агинское 3-40-69. Директор издательства —2-37-32, бухгалтерия— 2-33-77, вахта —2-56-62.

Газета выходит 300 раз в год. Обьем 2 п. л. Индекс подписки газеты 50901.

Газета отпечатана в республи-канской типографии Госкомиздата Бурятской АССР. Директор 2-40-45. Н-00459. Заказ 172.